

สถานภาพการศึกษาวัจนลีลาในภาษาไทย
ในช่วงปีพุทธศักราช 2531 ถึงปีพุทธศักราช 2565

ภาคภต เทียมทัน¹

ศุภรักษ์ เตชะเจริญรุ่งเรือง²

(วันที่รับ: 15 พ.ค. 2566; วันที่แก้ไขเสร็จ: 25 เม.ย. 2567; วันที่ตอบรับ: 25 เม.ย. 2567)

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์สถานภาพการศึกษาวิจัยด้านวัจนลีลาในภาษาไทยจากงานวิจัยที่ปรากฏในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2531 ถึงปี พ.ศ. 2565 ใน <https://scholar.google.com/> และ <https://tdc.thailis.or.th/tdc/basic.php> ทั้งนี้ พบงานวิจัยที่ศึกษาวุฒินลีลาในภาษาไทยจำนวน 87 ฉบับ ผลการวิจัยพบว่า งานวิจัยด้านวัจนลีลาในภาษาไทยสามารถจำแนกตามลักษณะของการศึกษาได้ 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มงานวิจัยที่ศึกษาวุฒินลีลาเฉพาะบุคคล และกลุ่มงานวิจัยที่ศึกษาวุฒินลีลาเฉพาะประเภทผลงานหรือทำเนียบภาษา แต่ละกลุ่มใช้แหล่งข้อมูลในการศึกษาแบ่งออกได้เป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ แหล่งข้อมูลที่เป็นบันทึกคดี แหล่งข้อมูลที่ไม่ใช่บันทึกคดี และแหล่งข้อมูลแบบผสมทั้งบันทึกคดีและไม่บันทึกคดี เมื่อแบ่งช่วงเวลาของการศึกษาวุฒินลีลาในภาษาไทยในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2531 ถึงปี พ.ศ. 2565 ออกเป็นช่วงละ 5 ปี ทำให้ทราบทิศทางหรือแนวโน้มของงานวิจัยที่ศึกษาวุฒินลีลาในภาษาไทยว่า กลุ่มงานวิจัยที่ศึกษาวุฒินลีลาเฉพาะประเภทผลงานหรือทำเนียบภาษาในประเด็นเกี่ยวกับลักษณะเฉพาะของภาษาและความสัมพันธ์กับองค์ประกอบต่าง ๆ ได้รับความนิยมนในการศึกษาอย่างมากใน 3 ช่วงแรก แล้วได้รับความนิยมน้อยลงในช่วงระยะหลัง ในขณะที่กลุ่มงานวิจัยที่ศึกษาวุฒินลีลาเฉพาะบุคคลได้รับความนิยมน้อยในช่วงแรก แล้วมีแนวโน้มขึ้นและลงระหว่างช่วงที่ 3 และช่วงที่ 6 และได้รับความนิยมมากที่สุดในช่วงที่ 7 ส่วนกลุ่มงานวิจัยที่ศึกษาวุฒินลีลาเฉพาะประเภทผลงานหรือทำเนียบภาษาในประเด็นเกี่ยวกับคุณลักษณะทางภาษาและอำนานนั้นเป็นประเด็นที่เริ่มศึกษาตั้งแต่หลังปี พ.ศ. 2558

คำสำคัญ: วัจนลีลา งานวิจัย สถานภาพ ภาษาไทย

¹ อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

อีเมล: pakapot.th@cmu.ac.th

² อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

อีเมล: suparak.t@cmu.ac.th

The Status of Research on Language Styles in Thai
from 1988 A.D. to 2022 A.D.

Pakapot Thiamthan³

Suparak Techacharoenrungrueang⁴

(Received: May 15, 2023; Revised: April 25, 2024; Accepted: April 25, 2024)

Abstract

The objective of this research study is to analyze the status of research on language styles in Thai texts from 1988 A.D. to 2022 A.D. The data from two Thai online research databases including <https://scholar.google.com/> and <https://tdc.thailis.or.th/tdc/basic.php> were collected, resulting in 87 previous studies on language styles in Thai texts. It was found that 87 previous studies can be grouped into two major categories including studies focusing on an individual's language style and those focusing on a particular genre/register—each group with an emphasis on either fictional texts, non-fictional texts, or both fictional and non-fictional texts. The study also accounts for the tendency of research on language styles in Thai texts in five periods, from 1988 A.D. to 2022 A.D. It is noticeable that the group of studies focusing on a particular genre/register had gained more popularity than that focusing on an individual's language style during the first three periods, but afterward, it gained less popularity. Although the group of studies focusing on an individual's style had gained less popularity during the first three periods, it experienced a fluctuation between period 3 and period 6 until reaching its peak in period 7. Additionally, stylistic attributes and power—the aspects subsumed under the study from a particular genre/register—have been studied since 2015.

Keywords: language styles, research, status, Thai

³ Lecturer at Department of Thai, Faculty of Humanities, Chiang Mai University
E-mail: pakapot.th@cmu.ac.th

⁴ Lecturer at Department of English, Faculty of Humanities, Chiang Mai University
E-mail: suparak.t@cmu.ac.th

บทนำ

วัจนลีลา (style) เป็นรูปแบบการเลือกใช้ถ้อยคำ การผูกประโยค และการเรียงลำดับถ้อยคำให้เข้ากับบริบทภาษาหรือหน้าที่การสื่อสาร สถานการณ์ และบริบททางสังคม การใช้วัจนลีลาอาจสะท้อนบุคลิกหรือตัวตนของบุคคลหรือกลุ่มผู้ใช้ภาษา วัจนลีลาจึงเป็นมโนทัศน์ที่มองได้หลากหลาย อาจเป็นเรื่องของระดับความเป็นทางการ ลีลาการพูด สำนวน คารม รวมถึงท่วงทำนองหรือลีลาการเขียน เช่น โจส (Joos, 1962) เสนอวัจนลีลาแบบต่าง ๆ ที่แปรไปตามระดับความเป็นทางการและมีผลต่อการเลือกใช้ภาษา ได้แก่ วัจนลีลาแบบตายตัว (frozen style) วัจนลีลาแบบเป็นทางการ (formal style) วัจนลีลาแบบหารือ (consultative style) วัจนลีลาแบบเป็นกันเอง (casual style) และวัจนลีลาแบบสนิทสนม (intimate style)⁵ คริสตัลและเดวี (Crystal & Davy, 1969) มองว่าวัจนลีลาเป็นรูปแบบของภาษาที่แต่ละบุคคลเลือกใช้ และไม่ได้มีเพียงแบบเดียว ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขสถานการณ์การใช้ภาษา 8 มิติ ได้แก่ ความเป็นเอกัตบุคคล (individuality) ภาษาย่อย (dialect) ยุคสมัย (time) รูปแบบการสื่อสารและการมีส่วนร่วมในการสนทนา (medium and participation) ขอบเขตของเนื้อหา (province) สถานภาพทางสังคม (status) วัตถุประสงค์ (modality) และความเป็นหนึ่ง (singularity)

อนึ่ง ลาบอฟ (Labov, 1972) จำแนกวัจนลีลาจากการออกเสียงตามสถานการณ์การสื่อสารที่มีระดับความเป็นทางการที่แตกต่างกัน ได้แก่ วัจนลีลาแบบเป็นกันเอง (casual speech) วัจนลีลาแบบระมัดระวัง

⁵ อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2556, น. 161-163) ได้แนวคิดดังกล่าวมาประยุกต์กับวัจนลีลาที่ปรากฏในภาษาไทยเพื่ออธิบายและยกตัวอย่าง ดังนี้

1. วัจนลีลาแบบตายตัว คือ รูปแบบภาษาที่ใช้กับบุคคลหรือสิ่งที่เคารพสักการะสูงสุด เช่น ราชาศัพท์ ภาษาในศาล หรือพิธีการสำคัญต่าง ๆ เช่น ข้อความ “ท่านผู้มีเกียรติทั้งหลาย ข้าพเจ้ารู้สึกเป็นเกียรติอย่างยิ่งที่ได้มาร่วมพิธี...”

2. วัจนลีลาแบบเป็นทางการ คือ รูปแบบภาษาที่ใช้ในโอกาสสำคัญและพูดกับบุคคลที่สูงกว่า แต่ยืดหยุ่นได้ แสดงความสำคัญของเรื่องที่พูด เช่น ภาษาที่ใช้ในบทความวิชาการ เอกสารราชการ สุนทรพจน์ หรือบันทึกการประชุม เช่น ข้อความ “คุณสมบัติควบคู่อีกประการของสารตัวนำยิ่งยวด (super conductor) คือ ถ้านำสารตัวนำยิ่งยวดวางไว้ในสนามแม่เหล็ก เส้นแรงแม่เหล็กจะถูกผลักออกจนหมดสิ้น”

3. วัจนลีลาแบบหารือ คือ รูปแบบภาษาที่ใช้สนทนาในชีวิตประจำวัน ติดต่องาน ซื้อขาย การประชุมที่ไม่เป็นทางการ เป็นรูปแบบภาษาที่มีความจริงจางน้อยกว่าวัจนลีลาแบบเป็นทางการ แต่ก็มากกว่าวัจนลีลาแบบเป็นกันเอง เช่น ข้อความ “อาจารย์คะ อาจารย์สะดวกไหมคะตอนนี้”

4. วัจนลีลาแบบเป็นกันเอง คือ รูปแบบภาษาที่ใช้พูดกับเพื่อนหรือคนคุ้นเคย เป็นการพูดโดยไม่ระมัดระวัง และมักออกเสียงไม่ชัดเจน มีการรวมคำหรือกร่อนคำมาก รูปประโยคไม่ซับซ้อน มีสแลงปะปน และใช้คำลงท้าย เช่น ข้อความ “ตกลงเจอกันบ่ายสองโมงพรุ่งนี้นะจ๊ะ หวัดดีจ๊ะ”

5. วัจนลีลาแบบสนิทสนม คือ รูปแบบภาษาที่คล้ายวัจนลีลาแบบเป็นกันเอง อาจจะแยกความแตกต่างจากกันได้ยาก มีการละคำมากกว่าวัจนลีลาแบบเป็นกันเอง มีการย่อคำ มีการใช้คำเฉพาะกลุ่ม มีการกร่อนคำแบบเป็นกันเอง ซึ่งผู้ฟังต้องเข้าใจบริบทร่วมกับผู้พูด เช่น ข้อความ “กะอีแค่นี้ สอ บอ มอ” ทั้งนี้ ข้อความ “สอ บอ มอ” ย่อมาจาก “สบายมาก”

(careful speech) วัจนลีลาแบบการอ่านข้อความ (reading style) และวัจนลีลาแบบการอ่านรายการคำ (word list) และการอ่านคำคู่เทียบเสียง (minimal pairs) ส่วนลีชและชอร์ต (Leech & Short, 1981) มองว่าวัจนลีลาเป็นการเลือกใช้ภาษาในชีวิตประจำวัน ทั้งในการพูดและการเขียน รวมถึงการใช้ภาษาเพื่อแสดงวรรณศิลป์ การศึกษาวัจนลีลาจะมุ่งเน้นที่ลักษณะเด่นของการใช้ภาษาจากคำ (lexical categories) ไวยากรณ์ (grammatical categories) อลังการ เช่น โวหารภาพพจน์ (figure of speech) บริบทและสัมพันธภาพ (context and cohesion) นอกจากนี้ เวลส์ (Wales, 1989) ได้ให้มุมมองที่น่าสนใจเกี่ยวกับวัจนลีลาว่าเป็นรูปแบบการใช้ภาษาเพื่อแสดงออกในการพูดหรือการเขียน โดยแปรไปตามบริบทสถานการณ์ ชนิดของสื่อ วัตถุประสงค์ และเนื้อหา วัจนลีลาเกี่ยวข้องกับลักษณะเฉพาะของบุคคลจากการใช้ภาษาที่แตกต่างจากบุคคลอื่น และเป็นตัวแบ่งแยก ระดับของภาษาตามหน้าที่ของการสื่อสาร

เมื่อพิจารณามุมมองเกี่ยวกับวัจนลีลาของนักวิชาการไทย นักวิชาการไทยก็มีมุมมองเกี่ยวกับวัจนลีลาที่หลากหลายเช่นกัน ยกตัวอย่าง เช่น เจือ สตะเวทิน (2518) มองว่า เป็นลีลาหรือทำนองเขียนที่แสดงความรู้สึกนึกคิด รวมถึงเจตคติของผู้เขียนหรือผู้ส่งสาร กุหลาบ มลลิกะมาส (2543) มองว่า เป็นท่วงทีของการแสดงออกที่มีลักษณะเฉพาะตัวของผู้เขียนหรือผู้ส่งสาร ซึ่งมักปรากฏซ้ำ ๆ จนทำให้ผู้อ่านหรือผู้รับสารเริ่มมองเห็นว่าการเขียนโดยใช้สำนวนในลักษณะนั้นเป็นงานของใคร ธเนศ เวศร์ภาดา (2533) มองว่า เป็นลีลาในการแสดงออกซึ่งความรู้สึกนึกคิดและเจตคติของผู้เขียนหรือผู้ส่งสาร เช่น การเลือกใช้คำ โครงสร้างประโยค ภาพพจน์ การปลูกเร้า จินตนาการ การดำเนินเรื่อง การบรรยายและพรรณนา รวมไปถึงการเลือกใช้มุมมองในการเล่าเรื่อง เปลื้อง ณ นคร (2542) มองวัจนลีลาว่าเป็นศิลปะการใช้ภาษาที่ถ่ายทอดความคิดเห็นของผู้เขียนหรือผู้ส่งสารออกเป็นสำนวนการใช้ภาษา โดยสะท้อนตัวตนของผู้เขียนคนนั้นออกมา ในขณะที่ อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2548) มองวัจนลีลาตามแนวทางภาษาศาสตร์สังคมว่า เป็นรูปแบบของภาษาที่มีลักษณะเฉพาะจากการเลือกใช้ไวยากรณ์หรือคำศัพท์ในการพูดและการเขียน แปรไปตามบริบทหรือสถานการณ์การใช้ภาษา อีกทั้งวัจนลีลาและทำเนียบภาษา (register) มีความใกล้เคียงกันมาก กล่าวคือ ทำเนียบภาษาถือเป็นคำที่กว้างกว่า ครอบคลุมวิชาภาษาหน้าที่ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการใช้ภาษาที่แตกต่างกันไปตามหน้าที่ สถานการณ์ วัตถุประสงค์ หรือแวดวงวิชาชีพ โดยทำเนียบภาษาแต่ละทำเนียบอาจมีการใช้วัจนลีลาที่แตกต่างกัน ส่วนรุ่งฤดี แผลงสร (2557) มองวัจนลีลาว่าเป็นลีลาหรือ

ศ ล ป ะ ใน

การถ่ายทอดของนักเขียน เช่น การเลือกใช้คำ สำนวน กลวิธีการเขียน รวมถึงการแสดงความรู้สึกนึกคิดและทัศนคติ โดยมักปรากฏซ้ำ ๆ จนเป็นลักษณะเด่นเฉพาะของผู้เขียน ทั้งนี้สามารถสังเกตได้ว่า ในภาษาไทยมีการใช้คำที่กล่าวถึงวัจนลีลาไว้อย่างหลากหลาย เช่น วัจนลีลา ลีลา ลีลาภาษา ลีลาภาษาวรรณศิลป์ ท่วงทำนองการเขียน ซึ่งอาจทำให้เกิดความสับสนและความสับสน ผู้ที่ศึกษาวิจัยด้านวัจนลีลาอาจจำเป็นต้องกำหนดหรือระบุให้ชัดเจนว่าจะเลือกใช้คำใดเป็นมโนทัศน์ในการศึกษาวิจัยและใช้ในขอบเขตใด (รุ่งอรุณ ทิฆุณห์เกียรติ, 2552)

เมื่อพิจารณาเอกสารที่กล่าวไปข้างต้น วรรณลีลาเป็นมโนทัศน์ที่มีความหมายและขอบเขตที่กว้างขวาง ครอบคลุมการใช้ภาษาหน่วยต่าง ๆ เช่น เสียงพูด คำ ประโยค ภาษาพูด ภาษาเขียน สถานการณ์การใช้ภาษา รวมถึงตัวแปรทางสังคม ทั้งนี้ การใช้วรรณลีลาอาจสะท้อนตัวตนหรือความรู้สึกนึกคิดของผู้ใช้ภาษา ส่วนการศึกษาทางด้านวรรณลีลา เรียกว่า “วรรณลีลาศาสตร์” (stylistics) เดิมเป็นการศึกษาด้านวรรณกรรม (poetic) และด้านวาทวิทยา (rhetoric) ก่อนที่จะขยายขอบเขตไปที่การศึกษาแบบสมัยใหม่ ซึ่งวิเคราะห์การใช้ภาษาตามแบบวิธีทางวิทยาศาสตร์ เพื่อหาเหตุผลว่าทำไมภาษาในวรรณกรรมถึงมีลักษณะเป็นวรรณกรรม โดยมีแนวคิดทางด้านรูปนัย (formalism) โครงสร้างนิยม (structuralism) และหน้าที่นิยม (functionalism) อยู่เบื้องหลัง

ปัจจุบัน วรรณลีลาศาสตร์มีลักษณะร่วมสมัยมากขึ้น เกี่ยวข้องกับการนำแนวทาง หรือวิธีวิทยาต่าง ๆ มาใช้ ร่วมกับการศึกษาแบบดั้งเดิม ยกตัวอย่าง เช่น การศึกษาเชิงวิพากษ์ (critical) วรรณปฏิบัติศาสตร์ (pragmatic) เพศภาวะ (gender) ปรัชญาศาสตร์ (cognitive) การสอน (pedagogical) คลังข้อมูลภาษา (corpus) สื่อหลากหลายมิติ (multimodal) หรือแม้กระทั่งประสาทวิทยา (neuroscientific) ทั้งนี้ เป็นการศึกษาในเชิงบูรณาการข้ามศาสตร์ (interdisciplinary) จากการใช้ตัวบทหรือข้อมูลภาษา (Burke, 2023) วรรณลีลาศาสตร์จึงเป็นการศึกษาเชิงประจักษ์ (empirical) ที่ใช้ข้อมูลภาษาในตัวบทต่าง ๆ เป็นหลักฐาน สามารถทำได้ทั้งในเชิงคุณภาพ (qualitative) และในเชิงปริมาณ (quantitative) ดังเช่นที่ลีชและชอร์ต (Leech & Short, 1981, p. 70) กล่าวไว้ว่า “just as the study of style cannot entirely rely on quantitative data, neither can it ultimately do without them” (p. 70) นอกจากนั้นวรรณลีลาศาสตร์ยังเกี่ยวข้องกับการใช้ภาษาที่เบี่ยงเบนจากปกติ (deviation) ซึ่งอาจก่อให้เกิดความหมายเฉพาะตัวบทหรืออาจแสดงสุนทรียะทางภาษา

เมื่อพิจารณาภาพกว้างของการศึกษาวรรณลีลาในบริบทประเทศไทย พบว่ามีการศึกษาวรรณลีลาทั้งในด้านภาษาศาสตร์และด้านวรรณกรรมจากแหล่งข้อมูลหรือตัวบทต่าง ๆ อีกทั้งยังปรากฏใช้ระเบียบวิธีวิจัยที่หลากหลาย การศึกษาวรรณลีลาเชิงภาษาศาสตร์เป็นการอธิบายปรากฏการณ์ทางภาษาที่มาจากภาษาเขียนหรือภาษาพูดในชีวิตประจำวันที่แปรไปตามบริบทการใช้ภาษาต่าง ๆ ซึ่งต้องอาศัยความรู้ทางภาษาศาสตร์สังคม เช่น การศึกษาคุณลักษณะทางวรรณลีลา (stylistic attribute) ซึ่งวิเคราะห์เอกลักษณ์หรือลักษณะเด่นเฉพาะของทำเนียบภาษาต่าง ๆ โดยสะท้อนออกมาจากรูปแบบการใช้ภาษาหรือถ้อยคำ ได้แก่ ความแจ่มชัด ความซับซ้อน ความซื่อสัตย์ ความเป็นทางการ ความเป็นวัตถุวิสัย การบังคับชี้แนะ ความถูกต้องแม่นยำ ความชัดเจนชัดคำหรือความเที่ยงตรง ความเป็นปีกแผ่น ความสั้นกระชับ การปิดบังอำพราง ความเป็นอัตวิสัย การโน้มน้าว และการเบี่ยงบัง ทั้งนี้ แนวคิดด้านคุณลักษณะทางวรรณลีลาได้รับการนำมาใช้วิเคราะห์อำนาจของภาษาในทำเนียบภาษาต่าง ๆ ได้แก่ ภาษาวิชาการ ภาษากฎหมาย ภาษาสื่อมวลชน และภาษาการเมือง (อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และคณะ, 2558) หรือการศึกษาการแปรตามวรรณลีลาของการออกเสียงพยัญชนะท้าย (f) และ (l) ในคำยืมภาษาอังกฤษที่ปรากฏในภาษาไทยตามตัวแปรระดับความเป็นทางการ ได้แก่ วรรณลีลาแบบการสัมภาษณ์ วรรณลีลาแบบการอ่านข้อความ และวรรณลีลาแบบการอ่านรายการคำ (อำนาจ ปักขาสุข, 2552)

นอกจากนี้ ยังปรากฏการศึกษาวัจนลีลาที่พบจากการใช้ภาษาของบุคคลหรือในตัวตนต่าง ๆ เช่น การใช้ภาษาแสดงคุณสมบัติของเครื่องสำอาง พบคำที่เป็นส่วนผสมของเครื่องสำอาง การใช้คำว่า “เพื่อ” เป็นคำเชื่อมคำแสดงคุณสมบัติของเครื่องสำอางร่วมกัน การใช้คำบอกเวลา ตลอดจนการใช้ภาษาเร้าอารมณ์และสร้างจินตภาพของผู้บริโภคต่อเครื่องสำอาง ได้แก่ การสรรคำที่มีศักดิ์สูง การใช้คำกริยาแสดงสภาพประกอบด้วยคำบอกสัมผัสและคำบอกสี การใช้คำเปรียบเทียบขึ้นกว่า การใช้ความเปรียบ และการลำดับคำกริยาหน้าประโยค เพื่อสร้างมายาคติของภาษาโฆษณาเครื่องสำอางในนิตยสารผู้หญิง คือ สิ่งที่พึงขจัด และสิ่งที่พึงปรารถนา (กาญจวัฒน์ โกสิยกุล, 2545) การศึกษาเชิงบูรณาการระหว่างวัจนลีลากับคลังข้อมูลภาษา เช่น การวิเคราะห์ทางวัจนลีลาศาสตร์คลังข้อมูลในชุดรหัสคดีเรียงตามลำดับอักษรของซู กราฟตัน โดยใช้วิธีการทางภาษาศาสตร์คลังข้อมูล (corpus linguistics) ค้นหาโครงเรื่องและความแตกต่างระหว่างรูปแบบภาษาในตัวละครเพศชายและเพศหญิงจากวรรณกรรม ซึ่งเป็นการศึกษาวัจนลีลาทั้งในเชิงภาษาศาสตร์และเชิงวรรณกรรม (เกรียงไกร วรรณะเลาะห์, 2559) ส่วนการศึกษาวัจนลีลาเชิงวรรณกรรมนั้น เดิมเป็นการวิเคราะห์การประพันธ์วรรณกรรมของนักเขียนหรือผู้ส่งสารเพื่อให้ทราบถึงลักษณะเด่นที่แตกต่างจากการใช้ภาษาทั่วไป และเพื่อให้ทราบถึงบทบาทของภาษาในฐานะเครื่องมือสร้างพลังแห่งสุนทรียะของบทประพันธ์ เช่น ธเนศ เวิร์กภาดา (2533) ศึกษาลีลาในวรรณกรรมร้อยแก้วของอังคาร กัลยาณพงศ์ ซึ่งพบลักษณะเด่นเฉพาะที่สืบทอดขนบของวรรณกรรม ได้แก่ การเลือกใช้คำที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติและศาสนา การใช้มุมมองพรรณนาแบบไร้ขอบเขต การไม่ใช้ลักษณะนาม โดยลักษณะที่สืบทอดขนบวรรณกรรมดั้งเดิมไว้ ได้แก่ การใช้สำนวนโบราณและสำนวนแปลจากภาษาบาลี การใช้ภาพพจน์ การใช้สัมผัสคล้องจอง โครงสร้างภาษา และเสียงสัมผัสคล้องจอง

อนึ่ง เมื่อทบทวนวรรณกรรมเบื้องต้นเกี่ยวกับสถานภาพงานวิจัยด้านวัจนลีลา ปรากฏงานวิจัยที่เสนอแง่มุมดังกล่าวในภาษาไทย คือ สถานภาพองค์ความรู้ของการศึกษาวัจนลีลาในวิทยานิพนธ์ไทยในรอบ 3 ทศวรรษ (พ.ศ. 2530-2560) ซึ่งพบแนวทางการศึกษา 2 แนวทาง ได้แก่ แนวทางการศึกษาเชิงทฤษฎีในสื่อต่าง ๆ และแนวทางการศึกษาเชิงประยุกต์ (วรางคณา สุพรรณชนะบุรี, 2565) อย่างไรก็ตาม งานวิจัยดังกล่าวมุ่งศึกษาสถานภาพของงานวิจัยจากวิทยานิพนธ์เท่านั้น จึงควรมีการศึกษาที่ต่อยอดจากงานวิจัยดังกล่าว ซึ่งจะช่วยให้เห็นสถานภาพของงานวิจัยด้านวัจนลีลาที่กว้างขวางขึ้นและครอบคลุมตัวตนทุกประเภท

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์แนวทางการศึกษาวิจัยด้านวัจนลีลาในภาษาไทยและพิจารณาทิศทางการศึกษาดังกล่าวจากแหล่งข้อมูลหรือตัวตนทุกรูปแบบตั้งแต่ปี พ.ศ. 2531 จนถึงปี พ.ศ. 2565 คำถามวิจัย คือ งานวิจัยเกี่ยวกับวัจนลีลาในภาษาไทยนั้นศึกษาเกี่ยวกับเรื่องใดบ้าง และพัฒนาการด้านการศึกษาวัจนลีลาในภาษาไทยเป็นอย่างไร งานวิจัยนี้จะช่วยทำให้ทราบแนวทางการศึกษาวิจัยด้านวัจนลีลาในภาษาไทยที่หลากหลาย อีกทั้งยังช่วยเพิ่มพื้นที่ทางวิชาการในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษาวัจนลีลาในภาษาไทยเพื่อลดปัญหางานวิจัยทับซ้อนได้ โดยเฉพาะกลุ่มนิสิตนักศึกษาและบุคลากรสายวิชาการที่สนใจทำงานวิจัยด้านวัจนลีลาใน

ภาษาไทย นอกจากนี้ งานวิจัยนี้ยังให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับแนวทางการศึกษาวิจัยด้านวรรณคดีในภาษาไทยรูปแบบใหม่เอาไว้อีกด้วยเช่นกัน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวรรณคดี
2. เก็บข้อมูลงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับวรรณคดีในภาษาไทยในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2531 ถึงปี พ.ศ. 2565 ทั้งที่ปรากฏในรูปแบบงานวิจัย วิทยานิพนธ์ การค้นคว้าอิสระ และบทความ โดยค้นหาคำว่า “วรรณคดี” และ “วรรณคดีศาสตร์” รวมถึงคำที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ เช่น คำว่า “คดี” คำว่า “คดีภาษา” คำว่า “ท่วงทำนองการเขียน” คำว่า “style” คำว่า “stylistics” จากแหล่ง 2 มูล จำนวน 2 แหล่ง ได้แก่ <https://scholar.google.com/> และจาก <https://tdc.thailis.or.th/tdc/basic.php> กรณีที่ปรากฏงานวิจัยที่มีชื่อเรื่องเหมือนกันหรือคล้ายคลึงกัน แต่มีรูปแบบต่างกัน เช่น ปรากฏทั้งในรูปแบบบทความและรูปแบบงานวิจัย วิทยานิพนธ์ หรือการค้นคว้าอิสระ จะพิจารณาเลือกเก็บข้อมูลในรูปแบบงานวิจัย วิทยานิพนธ์ หรือการค้นคว้าอิสระเพียง 1 ฉบับ พบงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับวรรณคดีในภาษาไทยจำนวน 87 ฉบับ ทั้งนี้ การเก็บข้อมูลงานวิจัยที่ศึกษาวรรณคดีในภาษาไทยในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2531 ถึงปี พ.ศ. 2565 จะไม่นับรวมถึงงานวิจัยเกี่ยวกับสถานภาพองค์ความรู้ของการศึกษาวรรณคดีในวิทยานิพนธ์ไทยของวรางคณา สุพรรณชนะบุรี (2565)
3. วิเคราะห์เนื้อหางานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับวรรณคดีในภาษาไทยในด้านลักษณะการศึกษา ประเด็นที่ศึกษา ตลอดจนแหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา แล้วสังเคราะห์สถานภาพการศึกษาวรรณคดีในภาษาไทยในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2531 ถึงปี พ.ศ. 2565 โดยกำหนดช่วงเวลาที่ปรากฏงานวิจัยทั้งหมดออกเป็น 7 ช่วง ช่วงละ 5 ปี เพื่อให้เห็นแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงแนวทางการศึกษาชัดเจน
4. สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัย

งานวิจัยนี้แบ่งผลการศึกษาดังออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ การจำแนกลักษณะการศึกษาวรรณคดีในภาษาไทย และข้อสังเกตลักษณะการศึกษาวรรณคดีในภาษาไทย

ส่วนที่ 1: การจำแนกลักษณะการศึกษาวรรณคดีในภาษาไทย

เมื่อพิจารณางานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับวรรณคดีในช่วง พ.ศ. 2531 ถึง พ.ศ. 2565 จำนวน 87 ฉบับแล้ว สามารถจำแนกลักษณะของการศึกษาวรรณคดีในภาษาไทยได้เป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มงานวิจัยที่ศึกษาวรรณคดีเฉพาะบุคคล และกลุ่มงานวิจัยที่ศึกษาวรรณคดีเฉพาะประเภทผลงานหรือทำเนียบภาษา โดยกลุ่มงานวิจัยที่ศึกษาวรรณคดีเฉพาะประเภทผลงานหรือทำเนียบภาษาสามารถจำแนกประเภทย่อยได้ 2 ลักษณะ คือ กลุ่มงานวิจัยที่

ศึกษาในประเด็นเกี่ยวกับลักษณะเฉพาะของภาษาและความสัมพันธ์กับองค์ประกอบต่าง ๆ และกลุ่มงานวิจัยที่ศึกษาในประเด็นเกี่ยวกับคุณลักษณะทางภาษา (attribute) และอำนาจ ทั้งนี้มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. กลุ่มงานวิจัยที่ศึกษาวิจัยลักษณะเฉพาะบุคคล

งานวิจัยที่ศึกษาวิจัยลักษณะเฉพาะบุคคล หมายถึง งานวิจัยที่มุ่งศึกษาวิจัยในแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ของปัจเจกบุคคล เช่น กวีนิพนธ์ เพลง นวนิยาย เรื่องสั้น บทความ เอกสารส่วนบุคคล การนำเสนอข่าว การปาฐกถา สามารถสังเกตได้ว่า มักปรากฏการระบุชื่อ สมญานาม หรือนามปากกาของบุคคลผู้สร้างสรรค์ผลงานไว้ในชื่อเรื่อง งานวิจัยอย่างชัดเจน นอกจากนั้น การศึกษาวิจัยลักษณะเฉพาะบุคคลทำให้เห็นบุคลิกลักษณะ ความรู้สึกนึกคิด ทักษะที่หล่อหลอมเป็นตัวตนของบุคคลใดบุคคลหนึ่งซึ่งปรากฏให้เห็นจากการใช้ภาษา ส่วนใหญ่พบการใช้คำ โครงสร้างประโยค สำนวนโวหาร และรูปแบบวิธีสื่อความคิด ทั้งนี้ปรากฏจำนวน 46 ฉบับ สามารถจำแนกประเภทแหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาวิจัยได้ 3 กลุ่ม ได้แก่ แหล่งข้อมูลบันเทิงคดี (fiction) แหล่งข้อมูลที่ไม่ใช่บันเทิงคดี (non-fiction) และแหล่งข้อมูลบันเทิงคดีและแหล่งข้อมูลที่ไม่ใช่บันเทิงคดี ดังนี้

1.1 แหล่งข้อมูลบันเทิงคดี กล่าวคือ งานวิจัยศึกษาวิจัยลักษณะเฉพาะบุคคลในแหล่งข้อมูลบันเทิงคดี เช่น กวีนิพนธ์ เพลง นวนิยาย เรื่องสั้น ซึ่งได้รับการสร้างสรรค์โดยบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ปรากฏจำนวน 17 ฉบับ ทั้งนี้ สามารถจำแนกประเภทของแหล่งข้อมูลได้ 3 กลุ่ม ได้แก่ กวีนิพนธ์ เพลง และวรรณกรรมบันเทิงคดี ดังนี้

1.1.1 กวีนิพนธ์ กล่าวคือ งานวิจัยเก็บข้อมูลจากกวีนิพนธ์ต่าง ๆ ซึ่งได้รับการสร้างสรรค์โดยบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ปรากฏจำนวน 4 ฉบับ เช่น วิทยานิพนธ์ เรื่อง “ร้อยกรองของเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์: วิจารณ์กับความคิดของกวี” โดย ประมาภรณ์ ลิ้มปัสเสสิเยอร์ (2539) ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ลีลาการใช้ภาษาที่เป็นลักษณะเด่นของเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ ในกวีนิพนธ์ จำนวน 14 เล่ม แล้ววิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างลีลาการใช้ภาษา กับความคิดของเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ วิทยานิพนธ์ เรื่อง “วิจารณ์ลีลาในการเสนอภาพลักษณ์สังคมเมืองในกวีนิพนธ์ของไพโรจน์ ขาวงาม” โดย นฤมล อินทรลักษณ์ (2558) ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ลีลาการใช้ภาษา กลวิธีการนำเสนอ รวมถึงฉันทลักษณ์ที่ใช้ในการเสนอภาพลักษณ์สังคมเมืองของไพโรจน์ ขาวงาม ในกวีนิพนธ์ จำนวน 9 เล่ม แล้ววิเคราะห์ทัศนคติของไพโรจน์ ขาวงาม ที่มีต่อสังคมเมือง

1.1.2 เพลง กล่าวคือ งานวิจัยเก็บข้อมูลจากเพลงประเภทต่าง ๆ ซึ่งได้รับการสร้างสรรค์หรือขับร้องโดยบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ปรากฏจำนวน 4 ฉบับ เช่น วิทยานิพนธ์ เรื่อง “ลีลาภาษาในเพลงลูกทุ่งของ สลา คุณวุฒิ” โดย อลิสา เลี้ยงรินรมย์ (2549) ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ลักษณะการใช้คำ การใช้ประโยค การใช้โวหาร และการใช้สำนวนในเพลงลูกทุ่งของสลา คุณวุฒิ ที่ได้การจัดอันดับเพลงยอดนิยมประจำปีสัปดาห์หรือประจำเดือนของรายการวิทยุและรายการโทรทัศน์ ในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2543 ถึง พ.ศ. 2548 จำนวน 57 เพลง แล้ววิเคราะห์เนื้อหาในเพลงลูกทุ่งของสลา คุณวุฒิ วิทยานิพนธ์ เรื่อง “วิจารณ์ลีลาในเพลงของ บอย โกสิยพงษ์” โดย พิชญ์ภูณ ศรีนวล (2552) ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิจัยลีลาการเล่าเรื่อง กลวิธีการสื่อความหมาย

และการใช้โวหารในเพลงของบอย โกสิยพงษ์ ในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2538 ถึง พ.ศ. 2552 จากอัลบั้มจำนวน 33 อัลบั้ม รวมจำนวนเพลง 151 เพลง แล้ววิเคราะห์แนวคิดในการแต่งเพลงของบอย โกสิยพงษ์

1.1.3 วรรณกรรมบันเทิงคดี กล่าวคือ งานวิจัยเก็บข้อมูลจากวรรณกรรมบันเทิงคดีประเภทต่าง ๆ ซึ่งได้รับการสร้างสรรค์โดยบุคคลใดบุคคลหนึ่ง เช่น นวนิยาย เรื่องสั้น วรรณกรรมเยาวชน นิทาน ปรากฏจำนวน 9 ฉบับ เช่น วิทยานิพนธ์ เรื่อง “ลีลาภาษาในนวนิยายของ ว.วินิจฉัยกุล” โดย ปณณวรรณ วาจาาม (2548) ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ลีลาภาษาในการใช้คำ ด้านสำนวนโวหาร ด้านประโยค และด้านการบรรยายและพรรณนาความ ในนวนิยายของ ว.วินิจฉัยกุล ที่ได้รับรางวัลต่าง ๆ ในช่วงปี พ.ศ. 2525 ถึง พ.ศ. 2542 จำนวน 14 เรื่อง งานวิจัย เรื่อง “ลีลาภาษาในเรื่องสั้นของวัฒน์ วรรลยางกูร” โดย รุ่งอรุณ ทิฆุณห์เถียร (2552) ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ลักษณะลีลาภาษาในเรื่องสั้นของวัฒน์ วรรลยางกูร จากรวมหนังสือเรื่องสั้น จำนวน 2 เล่ม ได้แก่ รวมเรื่องสั้นชุด รถไฟสังกะสี ขบวนหนึ่ง และรวมเรื่องสั้นชุด สู่เสรี แล้ววิเคราะห์ความแตกต่างและการเปลี่ยนแปลงของลักษณะลีลาภาษาในหนังสือรวมเรื่องสั้นทั้ง 2 เล่ม

1.2 แหล่งข้อมูลที่ไม่ใช่บันเทิงคดี กล่าวคือ งานวิจัยศึกษาวิจัยในแหล่งข้อมูลที่ไม่ใช่บันเทิงคดี เช่น การหาเสียงเลือกตั้ง การนำเสนอข่าว วิถีทัศน์การพูดเพื่อสร้างแรงบันดาลใจ บทความ ชุดหนังสือ เอกสารส่วนบุคคล ของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ปรากฏจำนวน 27 ฉบับ ทั้งนี้ สามารถจำแนกประเภทของแหล่งข้อมูลได้ 4 กลุ่ม ได้แก่ รายการในสื่อมวลชน บทความ หนังสือหรือตำรา และเอกสารส่วนบุคคล ดังนี้

1.2.1 รายการในสื่อมวลชน กล่าวคือ งานวิจัยเก็บข้อมูลจากรายการในสื่อมวลชน เช่น รายการดำเนินรายการโทรทัศน์ การรายงานข่าว คอลัมน์หนังสือพิมพ์ วิถีทัศน์ในเฟซบุ๊ก ของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ปรากฏจำนวน 11 ฉบับ เช่น วิทยานิพนธ์ เรื่อง “วจนลีลาของ สุทธิพงษ์ ธรรมวุฒิ ในรายการคนค้นคน” โดย สุมาลี พลชุมทรัพย์ (2555) ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ลักษณะลีลาภาษา ในการใช้คำ ด้านการใช้ประโยค และด้านการใช้ภาพพจน์ อีกทั้งยังวิเคราะห์รูปแบบการนำเสนอเรื่องของ สุทธิพงษ์ ธรรมวุฒิ ในรายการคนค้นคน จำนวน 49 ตอน ซึ่งออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ช่อง 9 อสมท. ตั้งแต่วันที่ 8 มกราคม พ.ศ. 2551 ถึงวันที่ 19 ตุลาคม พ.ศ. 2553 วิทยานิพนธ์ เรื่อง “วจนลีลาของมังกร ห้าเล็บในคอลัมน์ “ลั่นกลองรบ” ในหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ” โดย แวอาชีชะห์ ดาหะยี (2546) ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ลักษณะลีลาภาษาด้านคำ ด้านประโยค และย่อหน้า และด้านโวหาร ของมังกร ห้าเล็บในคอลัมน์ “ลั่นกลองรบ” ในหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ซึ่งตีพิมพ์ในช่วงระหว่างวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2542 ถึงวันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2542 จำนวน 304 บท

1.2.2 บทความ กล่าวคือ งานวิจัยเก็บข้อมูลจากบทความประเภทต่าง ๆ ของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง เช่น บทความทางการเมือง บทความแสดงความคิดเห็น บทวิเคราะห์ ความเรียง ปรากฏจำนวน 11 ฉบับ เช่น บทความ เรื่อง “วจนลีลาของหนุ่มเมืองจันทน์ในหนังสือรวมบทความเรื่อง “คำถามสำคัญกว่าคำตอบ”” โดย กระรัต เพชร คงรอด ชูขวัญ ใจเย็นชน ปุณยวีร์ อินทรักษา ศุภรางคณา มะณีโชติ อธิพันธ์ วิทยา และมนตรี มีเนียม

(2557) ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์กลวิธีนำเสนอเนื้อหา และลักษณะลีลาภาษา ในด้านระดับภาษา ด้านการใช้คำ ด้านการใช้ประโยค และด้านการใช้โวหารภาพพจน์ ของหนุ่มเมืองจันทน์ ในหนังสือรวมบทความเรื่อง “คำถามสำคัญกว่าคำตอบ” ซึ่งรวบรวมบทความต่าง ๆ จากคอลัมน์ “ฟาสต์ฟู้ดธุรกิจ” ในนิตยสารมติชนสุดสัปดาห์ และคอลัมน์ “มาร์เก็ตติ้ง” ในหนังสือพิมพ์ประชาชาติธุรกิจ รวมจำนวน 15 บทความ วิทยานิพนธ์ เรื่อง “รูปแบบและลีลาภาษาในการเขียนบทความแสดงความคิดเห็น ชุตนางในวรรณคดี ของ จุฑารัตน์ กิตติก้องนภา ในนิตยสารกุลสตรี (ฉบับรวมเล่มปี พ.ศ. 2536)” ของ ภกวดิ เพียรสงวน (2562) ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบในการเขียนบทความแสดงความคิดเห็น เนื้อหา และลีลาภาษาในการเขียนบทความแสดงความคิดเห็นของจุฑารัตน์ กิตติก้องนภา รวมจำนวน 67 ฉบับ ในนิตยสารกุลสตรี (ฉบับรวมเล่ม ปี พ.ศ. 2536)

1.2.3 หนังสือหรือตำรา กล่าวคือ งานวิจัยเก็บข้อมูลจากหนังสือหรือชุดหนังสือเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือชุดใดชุดหนึ่งของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ปรากฏจำนวน 3 ฉบับ เช่น บทความ เรื่อง “วันลีลาในหนังสือเข็มทิศชีวิต ตอน “แผนที่ดูจิต บริหารชีวิต สู่อิสระทางการเงินและจิตใจ 1”” โดย รัชดา มาอากาศ ณรงค์กรรม รอดทรัพย์ และอรทัย ชินอัครพงศ์ (2564) ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวันลีลาในหนังสือเข็มทิศชีวิต ตอน “แผนที่ดูจิต บริหารชีวิต สู่อิสระทางการเงินและจิตใจ” เล่ม 1 ของฐิตินาถ ณ พัทลุง

1.2.4 เอกสารส่วนบุคคล กล่าวคือ งานวิจัยเก็บข้อมูลจากเอกสารส่วนบุคคลของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง เช่น พระราชหัตถเลขา บันทึกส่วนตัว ปรากฏจำนวน 2 ฉบับ เช่น บทความ เรื่อง “ท่วงทำนองการเขียนและเหตุการณ์สำคัญจากบันทึกพระครูรัตนปัญญาญาณ” โดย สุนทร ค่ายอด (2565) ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ลักษณะและความสำคัญ วิเคราะห์ท่วงทำนองการเขียน และวิเคราะห์เหตุการณ์สำคัญ ในบันทึกของพระครูรัตนปัญญาญาณ ซึ่งบันทึกด้วยอักษรธรรมล้านนา และบันทึกเหตุการณ์ในช่วงรัชกาลที่ 3 ถึงรัชกาลที่ 7

1.3 แหล่งข้อมูลบันเทิงคดีและแหล่งข้อมูลที่ไม่ใช่บันเทิงคดี กล่าวคือ งานวิจัยศึกษาวันลีลาเฉพาะบุคคลในแหล่งข้อมูลบันเทิงคดีและแหล่งข้อมูลที่ไม่ใช่บันเทิงคดีร่วมกัน ปรากฏจำนวน 2 ฉบับ เช่น วิทยานิพนธ์ เรื่อง “ลีลาเสียดสีในวรรณกรรมของลาว คำหอม” โดย มารสี สอทิพย์ (2542) ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลีลาเสียดสีในการสื่อความคิดในวรรณกรรมของลาว คำหอม โดยเก็บข้อมูลจากแหล่งข้อมูลเรื่องสั้น ซึ่งเป็นแหล่งข้อมูลบันเทิงคดี และแหล่งข้อมูลบทความ ซึ่งเป็นแหล่งข้อมูลที่ไม่ใช่บันเทิงคดี

2. กลุ่มงานวิจัยที่ศึกษาวันลีลาเฉพาะประเภทผลงานหรือทำเนียบภาษา

งานวิจัยที่ศึกษาวันลีลาเฉพาะประเภทผลงานหรือทำเนียบภาษา หมายถึง งานวิจัยที่มุ่งศึกษาวันลีลาในแหล่งข้อมูลเฉพาะประเภทผลงาน เช่น วรรณกรรมสำหรับเด็ก บทเพลงลูกทุ่ง บทเพลงเทิดพระเกียรติ การเทศนา หรือแหล่งข้อมูลเฉพาะทำเนียบภาษา เช่น ภาษากฎหมาย ภาษาข่าว ภาษาวิชาการ ภาษาการเมือง กลุ่มงานวิจัยดังกล่าวนี้มุ่งเป้าไปที่ตัวบทมากกว่าตัวบุคคล มุมมองวันลีลาจึงยึดโยงกับทำเนียบภาษา บริบทสถานการณ์การใช้ภาษา และหน้าที่ของภาษา นอกจากนั้นมียานวิจัยจำนวนหนึ่งที่มุ่งวิเคราะห์หน่วยทางภาษาที่เฉพาะเจาะจง เช่น

เสียงและคำ ทั้งนี้ สามารถจำแนกประเภทย่อยตามประเด็นการศึกษาได้อีก 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มงานวิจัยที่ศึกษาในประเด็นเกี่ยวกับลักษณะเฉพาะของภาษาและความสัมพันธ์กับองค์ประกอบต่าง ๆ และกลุ่มงานวิจัยที่ศึกษาในประเด็นเกี่ยวกับคุณลักษณะทางภาษาและอำนาจ ดังนี้

2.1 กลุ่มงานวิจัยที่ศึกษาในประเด็นเกี่ยวกับลักษณะเฉพาะของภาษาและความสัมพันธ์กับองค์ประกอบต่าง ๆ หมายถึง งานวิจัยที่ศึกษาว่าจันลีลาเฉพาะประเภทผลงานหรือทำเนียบภาษาในประเด็นเกี่ยวกับลักษณะเฉพาะของภาษาที่ปรากฏในเฉพาะประเภทผลงานหรือเฉพาะทำเนียบภาษา บทบาทหรือหน้าที่ของภาษา การสื่อจินตภาพ รวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างจันลีลากับองค์ประกอบต่าง ๆ เช่น สถานการณ์การใช้ภาษา แนวคิดของผู้สร้างสรรค์ผลงาน ปรากฏจำนวน 32 ฉบับ ทั้งนี้ สามารถจำแนกประเภทแหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาจันลีลาได้ 3 กลุ่ม ได้แก่ แหล่งข้อมูลบนเท็กซิต แหล่งข้อมูลที่ไม่ใช่บนเท็กซิต และแหล่งข้อมูลบนเท็กซิต และแหล่งข้อมูลที่ไม่ใช่บนเท็กซิต ดังนี้

2.1.1 แหล่งข้อมูลบนเท็กซิต กล่าวคือ งานวิจัยศึกษาจันลีลาเฉพาะประเภทผลงานหรือทำเนียบภาษาในประเด็นเกี่ยวกับลักษณะเฉพาะของภาษาและความสัมพันธ์กับองค์ประกอบต่าง ๆ ในแหล่งข้อมูลบนเท็กซิต เช่น วรรณกรรมสำหรับเด็ก บทเพลงเทิดพระเกียรติ ปรากฏจำนวน 5 ฉบับ ทั้งนี้ สามารถจำแนกประเภทของแหล่งข้อมูลได้ 2 กลุ่ม ได้แก่ เพลง และวรรณกรรมบนเท็กซิต ดังนี้

2.1.1.1 เพลง กล่าวคือ งานวิจัยเก็บข้อมูลจากเพลงประเภทต่าง ๆ เช่น เพลงลูกทุ่ง เพลงเทิดพระเกียรติ เพลงแสดงความอาลัยรัก กลอนลำ ปรากฏจำนวน 4 ฉบับ เช่น บทความ เรื่อง “ลีลาภาษาในบทเพลงเทิดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช” โดย อรรถวิทย์ รอดเจริญ (2552) ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์เนื้อหา และวิเคราะห์ลีลาภาษาในบทเพลงเทิดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชในเว็บไซต์ของสำนักข่าวกรมประชาสัมพันธ์ จำนวน 15 เพลง วิทยานิพนธ์ เรื่อง “จันลีลาและบทบาทหน้าที่ของเพลงลูกทุ่ง” โดย ขวัญใจ บุญคุ้ม (2559) ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาจันลีลาและบทบาทหน้าที่ของเพลงลูกทุ่งที่ได้รับความนิยมของสถานีวิทยุ เอฟเอ็ม 95 ลูกทุ่งมหานคร ในช่วงระหว่างเดือนมกราคม พ.ศ. 2558 ถึงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2558 รวมจำนวน 65 เพลง

2.1.1.2 วรรณกรรมบนเท็กซิต กล่าวคือ งานวิจัยเก็บข้อมูลจากวรรณกรรมบนเท็กซิตประเภทต่าง ๆ เช่น วรรณกรรมสำหรับเด็ก ปรากฏจำนวน 1 ฉบับ ได้แก่ วิทยานิพนธ์ เรื่อง “จันลีลาในวรรณกรรมสำหรับเด็ก” โดย พัชรีย์ จำปา (2539) ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์จันลีลาในวรรณกรรมสำหรับเด็กด้านกลวิธีการใช้ภาษาที่เหมาะสมกับวัยของเด็กและสามารถปลูกฝังแนวคิดด้านคุณธรรมให้แก่เด็ก โดยเก็บข้อมูลจากหนังสือเด็กฉบับขณะการประกวดในงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2522 ถึง พ.ศ. 2535 เฉพาะวรรณกรรมบนเท็กซิตที่เป็นร้อยแก้ว รวมจำนวน 36 เล่ม

2.1.2 แหล่งข้อมูลที่ไม่ใช่บันทึกคดี กล่าวคือ งานวิจัยศึกษาวิจัยงานศิลปะเฉพาะประเภทผลงานหรือทำเนียบภาษาในประเด็นเกี่ยวกับลักษณะเฉพาะของภาษาและความสัมพันธ์กับองค์ประกอบต่าง ๆ ในแหล่งข้อมูลที่ไม่ใช่บันทึกคดี เช่น กฎหมาย บทความ การเทศนา การแปรของเสียงพูด ปรากฏจำนวน 26 ฉบับ ทั้งนี้ สามารถจำแนกประเภทของแหล่งข้อมูลได้ 8 กลุ่ม ได้แก่ การพูดในสื่อมวลชน บทความ หนังสือหรือตำรา เอกสารส่วนบุคคล กฎหมาย การเทศนา การแปรของเสียงพูด และแหล่งข้อมูลหลายประเภท ดังนี้

2.1.2.1 การพูดในสื่อมวลชน กล่าวคือ งานวิจัยเก็บข้อมูลจากการพูดหรือภาษาพูดในสื่อมวลชน เช่น วิทยูกระจายเสียง โทรทัศน์ ปรากฏจำนวน 2 ฉบับ เช่น วิทยานิพนธ์ เรื่อง “ลีลาภาษาโฆษณาในวิทยูกระจายเสียง: การวิเคราะห์แนวภาษาศาสตร์สังคม” โดย สายรุ้ง จรัสดำรงนิตย์ (2534) ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางสังคมกับลักษณะการใช้ภาษาโฆษณา และวิเคราะห์รูปแบบของลีลาภาษาโฆษณาที่ปรากฏทางวิทยูกระจายเสียง เก็บข้อมูลจากโฆษณาที่ได้รับการออกอากาศทางรายการวิทยูกระจายเสียงภาคเอฟเอ็ม ทุกสถานีในเขตกรุงเทพฯ ระหว่างช่วงเวลา 8.00-24.00 น. ตั้งแต่เดือนมกราคม พ.ศ. 2531 ถึงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2531 รวมจำนวน 300 รายการโฆษณา

2.1.2.2 บทความ กล่าวคือ งานวิจัยเก็บข้อมูลจากบทความประเภทต่าง ๆ เช่น บทความวิชาการ บทความภาพยนตร์ ปรากฏจำนวน 4 ฉบับ เช่น วิทยานิพนธ์ เรื่อง “ลีลาการเขียนและกลวิธีการนำเสนอบทวิจารณ์ภาพยนตร์ในนิตยสารภาพยนตร์” โดย กำพล จันทะกุล (2550) ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ลีลาการเขียนและกลวิธีการนำเสนอบทวิจารณ์ภาพยนตร์ในนิตยสาร Starpics นิตยสาร Entertain และนิตยสาร Movie Time ในช่วงระหว่างเดือนมกราคม พ.ศ. 2546 ถึงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2546 รวมจำนวน 130 ฉบับ บทความ เรื่อง “การศึกษาวิจัยลีลาในบทบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ” โดย ฌานิศ วงศ์สุวรรณ และอุษณา อารี (2560) ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ลีลาการใช้ภาษา ด้านการใช้คำ การใช้สำนวน และการใช้ประโยค รวมถึงวิเคราะห์กลวิธีการเขียนในบทบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ฉบับวันที่ 1 มิถุนายน พ.ศ. 2558 ถึงวันที่ 31 สิงหาคม พ.ศ. 2558 รวมจำนวน 78 บท

2.1.2.3 หนังสือหรือตำรา กล่าวคือ งานวิจัยเก็บข้อมูลจากหนังสือหรือตำราประเภทใดประเภทหนึ่ง เช่น ตำรายา ตำราจริยศาสตร์ ปรากฏจำนวน 3 ฉบับ เช่น งานวิจัย เรื่อง “ตำรายาพื้นบ้านล้านนา: การศึกษาท่วงทำนองการเขียน” โดย รุ่งอรุณ ทิฆุณห์เถียร (2550) ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์รูปแบบ กลวิธีการนำเสนอ คติความเชื่อ และแนวคิดเกี่ยวกับการแพทย์พื้นบ้านล้านนา จากตำรายาพื้นบ้านล้านนา ประเภทร้อยแก้ว เฉพาะฉบับที่ปริวรรตจากอักษรล้านนาเป็นอักษรไทยกลาง จำนวน 8 ฉบับ

2.1.2.4 เอกสารส่วนบุคคล กล่าวคือ งานวิจัยเก็บข้อมูลจากเอกสารส่วนบุคคลประเภทใดประเภทหนึ่ง เช่น ความเรียงของนักศึกษา จดหมายส่วนตัว ปรากฏจำนวน 2 ฉบับ เช่น บทความ เรื่อง “ภาษาพาหะสัมพันธ์ในจดหมายส่วนตัว” โดย สุธาสินี สิทธิเกสร (2545) ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ลีลาภาษาของ

จดหมายส่วนตัว ซึ่งมีความสัมพันธ์กับรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร เก็บข้อมูลจากจดหมายส่วนตัวที่ใช้ในสถานการณ์การใช้ภาษาจริงของบุคคลต่าง ๆ จำนวน 32 ฉบับ

2.1.2.5 กฎหมาย กล่าวคือ งานวิจัยเก็บข้อมูลจากกฎหมายต่าง ๆ เช่น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ประมวลกฎหมายอาญา กฎหมายล้านนาโบราณ กฎหมายอีสานโบราณ ปรากฏจำนวน 4 ฉบับ เช่น วิทยานิพนธ์ เรื่อง “การศึกษาวัจนลีลาของประมวลกฎหมายอาญา” โดย กฤติกา ผลเกิด (2546) ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์และจำแนกชนิดของสาระในมาตราต่าง ๆ วิเคราะห์รูปร่างกายสัมพันธ์ วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างชนิดของสาระกับรูปร่างกายสัมพันธ์ รวมถึงวิเคราะห์กลวิธีการเชื่อมโยงความและศัพท์เฉพาะที่ใช้ในประมวลกฎหมายอาญา ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2540 รวมจำนวน 398 มาตรา วิทยานิพนธ์ เรื่อง “ท่วงทำนองการเขียนในกฎหมายล้านนาโบราณ” โดย นลินภัทร์ พัทธ์โกโนทัย (2555) ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ลักษณะรูปแบบและท่วงทำนองการเขียนในกฎหมายล้านนาโบราณ อีกทั้งวิเคราะห์แนวคิดและทัศนคติของผู้แต่งที่ปรากฏในกฎหมายล้านนาโบราณ โดยเก็บข้อมูลจากกฎหมายล้านนาโบราณฉบับที่พบในเขตจังหวัดเชียงใหม่ และได้รับการปริวรรตเป็นอักษรไทยกลาง จำนวน 11 ฉบับ

2.1.2.6 การเทศนา กล่าวคือ งานวิจัยเก็บข้อมูลจากการเทศนา ปรากฏจำนวน 3 ฉบับ เช่น งานวิจัย เรื่อง “การใช้วัจนลีลาและธัมมวัจนโวหารล้านนาของพระสงฆ์ภาคเหนือ” โดย รังสรรค์ จันตะ (2541) ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์โครงสร้าง รูปแบบ และลักษณะลีลาภาษาพระ วิเคราะห์ลักษณะร่วมของแต่ละด้าน รวมถึงวิเคราะห์ปัจจัยทางสังคมที่สัมพันธ์กับลักษณะลีลาภาษาพระ เก็บข้อมูลจากพระสงฆ์ที่เป็นชาวล้านนาและใช้ภาษาถิ่นล้านนาในการเทศนาแบบปาฐกถาหรือการเทศน์ปากเปล่าเป็นหลัก จำนวน 5 รูป

2.1.2.7 การแปรของเสียงพูด กล่าวคือ งานวิจัยเก็บข้อมูลจากเสียงพูดของผู้บอกภาษา เช่น การออกเสียงพยัญชนะควบกล้ำ การออกเสียงสระ แล้ววิเคราะห์ในประเด็นเกี่ยวกับการแปรตามปัจจัยทางสังคมต่าง ๆ ปรากฏจำนวน 6 ฉบับ เช่น วิทยานิพนธ์ เรื่อง “การแปรของสระสูงยาว (i:, i:, u:) ในภาษาไทยถิ่นนครศรีธรรมราชตามตัวแปรอายุ เพศ และวัจนลีลา” โดย สุวรรณรัตน์ ราชรักษ์ (2556) ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์การแปรของสระสูงยาว (i:, i:, u:) ในภาษาไทยถิ่นนครศรีธรรมราชตามสิ่งแวดล้อมทางเสียงและตามตัวแปรสังคม ได้แก่ อายุ เพศ และวัจนลีลา เก็บข้อมูลการตอบคำถามรายการคำ จำนวน 36 คำ และการพูดคุยตามหัวข้อสนทนาที่กำหนดให้ จำนวน 4 หัวข้อ จากผู้บอกภาษาในพื้นที่ตำบลสวนขัน อำเภอลำปลายงัง จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 80 คน เป็นเพศชาย 40 คน และเพศหญิง 40 คน มีอายุ 12 ถึง 80 ปี และมีระดับการศึกษาไม่เกินชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย วิทยานิพนธ์ เรื่อง “การแปรทางสังคมของพยัญชนะควบกล้ำ (kw) และ (khw) ในภาษาไทยถิ่น ตำบลบ้านแพรง อำเภอบ้านแพรง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” โดย พิมพ์ระวี เรื่องวัฒกี (2551) ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์รูปแปรของพยัญชนะควบกล้ำ (kw) และ (khw) และวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแปรของเสียงพยัญชนะควบกล้ำ (kw) และ (khw) กับตัวแปรทางสังคม ได้แก่ เพศ อายุ

ระดับการศึกษา และวัจนลีลา เก็บข้อมูลจากผู้บอกภาษา จำนวน 60 คน ซึ่งเป็นชาวตำบลบ้านแพรง อำเภอบ้านแพรง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พูดภาษาไทยถิ่นอยุธยา ทั้งเพศชายและเพศหญิง โดยแบ่งกลุ่มอายุของผู้บอกภาษาออกเป็น 3 กลุ่ม และแบ่งกลุ่มระดับการศึกษาของผู้บอกภาษาออกเป็น 3 กลุ่ม มีเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถามข้อมูลทางสังคม หัวข้อสัมภาษณ์ บทความ และรายการคำ

2.1.2.8 แหล่งข้อมูลหลายประเภท กล่าวคือ งานวิจัยเก็บข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่ไม่ใช่บันทึกดีหลากหลายแหล่งร่วมกัน เช่น การสนทนา บทความ การรายงานข่าว โฆษณา ปรากฏจำนวน 2 ฉบับ เช่น วิทยานิพนธ์ เรื่อง “คำซ้อนสี่หน่วย: วัจนลีลาและทัศนคติ” โดย สุจิตรา จำนงอุดม (2556) ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ชนิด ประเภทของโครงสร้าง และการใช้คำซ้อนสี่หน่วยที่ปรากฏในวัจนลีลาแบบต่าง ๆ รวมถึงวิเคราะห์ทัศนคติของบุคคลต่อการใช้คำซ้อนสี่หน่วยในการใช้ภาษาแบบต่าง ๆ โดยเก็บข้อมูลภาษาพูดที่ปรากฏในรายการโทรทัศน์ จำนวน 120 รายการ และข้อมูลภาษาเขียนจากนิตยสาร จำนวน 120 ฉบับ รวมถึงเก็บข้อมูลทัศนคติจากบุคคลทั่วไปในเขตกรุงเทพฯ จำนวน 1,000 คน ซึ่งมีตัวแปรด้านเพศและด้านอายุ

2.1.3 แหล่งข้อมูลบันทึกดีและแหล่งข้อมูลที่ไม่ใช่บันทึกดี กล่าวคือ งานวิจัยศึกษาวัจนลีลาเฉพาะประเภทผลงานหรือทำเนียบภาษาในประเด็นเกี่ยวกับลักษณะเฉพาะของภาษาและความสัมพันธ์กับองค์ประกอบต่าง ๆ จากแหล่งข้อมูลบันทึกดีและแหล่งข้อมูลที่ไม่ใช่บันทึกดีร่วมกัน ปรากฏจำนวน 1 ฉบับ ได้แก่ บทความ เรื่อง “ลีลาภาษาพูดในภาษาไทย” โดย สิริวรรณ นันทจินทุล (2538) ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลีลาภาษาพูด ด้านการออกเสียงคำ การใช้คำ การใช้สำนวน และการใช้ประโยค โดยเก็บข้อมูลจากแหล่งข้อมูลหลากหลาย เช่น การสนทนา นวนิยาย เรื่องสั้น บทความแสดงความคิดเห็น

2.2 กลุ่มงานวิจัยที่ศึกษาในประเด็นเกี่ยวกับคุณลักษณะทางภาษาและอำนาจ หมายถึง งานวิจัยที่ศึกษาวัจนลีลาเฉพาะประเภทผลงานหรือทำเนียบภาษาในประเด็นเกี่ยวกับคุณลักษณะทางภาษาและอำนาจ ปรากฏ 9 ฉบับ ทั้งนี้ สามารถจำแนกประเภทแหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาวัจนลีลาได้ 2 กลุ่ม ได้แก่ แหล่งข้อมูลบันทึกดี และแหล่งข้อมูลที่ไม่ใช่บันทึกดี ดังนี้

2.2.1 แหล่งข้อมูลบันทึกดี กล่าวคือ งานวิจัยศึกษาวัจนลีลาเฉพาะประเภทผลงานหรือทำเนียบภาษาในประเด็นเกี่ยวกับคุณลักษณะทางภาษาและอำนาจในแหล่งข้อมูลบันทึกดี ปรากฏจำนวน 1 ฉบับ ได้แก่ บทความ เรื่อง “วัจนลีลาในเรื่องเล่าสำหรับเด็กไทย: นัยสำคัญต่อการส่งเสริมพัฒนาการทางภาษา” โดย สรบุศย์ รุ่งโรจน์สุวรรณ (2559) ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์คุณลักษณะและรูปภาพที่โดดเด่นในเรื่องเล่าสำหรับเด็กไทย และเชื่อมโยงคุณลักษณะของเรื่องเล่ากับบทบาทในการส่งเสริมพัฒนาการทางภาษาของเด็ก เก็บข้อมูลจากเรื่องเล่าสำหรับเด็กไทย ซึ่งมีลักษณะเป็นร้อยแก้ว และมีการระดับความเหมาะสมไว้สำหรับเด็กอายุตั้งแต่ 0 ปีถึง 7 ปี หรือสำหรับเด็กระดับปฐมวัย จำนวน 100 เรื่อง

2.2.2 แหล่งข้อมูลที่ไม่ใช่บันทึกคดี กล่าวคือ งานวิจัยศึกษาวิจัยงานเฉพาะประเภทผลงานหรือทำเนียบภาษาในประเด็นเกี่ยวกับคุณลักษณะทางภาษาและอำนาจในแหล่งข้อมูลที่ไม่ใช่บันทึกคดี เช่น กฎหมาย บทความทางวิชาการ โปสเตอร์หาเสียง การกล่าวสุนทรพจน์ทางการเมือง ปรากฏจำนวน 8 ฉบับ ทั้งนี้ สามารถจำแนกประเภทของแหล่งข้อมูลได้ 6 กลุ่ม ได้แก่ แหล่งข้อมูลเกี่ยวกับการเมือง กฎหมาย ผลงานวิชาการ คำทำนาย การแพทย์พื้นบ้าน และสื่อสารมวลชน ดังนี้

2.2.2.1 แหล่งข้อมูลเกี่ยวกับการเมือง กล่าวคือ งานวิจัยเก็บข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการเมือง เช่น โปสเตอร์หาเสียง การกล่าวสุนทรพจน์ทางการเมือง การแถลงการณ์ทางการเมือง การปราศรัยทางการเมือง ปรากฏจำนวน 3 ฉบับ เช่น งานวิจัย เรื่อง “การวิเคราะห์งานลีลาภาษาการเมืองไทย” โดย อนงค์นาฏ นุศาสตร์เลิศ นัฐวุฒิ ไชยเจริญ และอมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2558) ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ลักษณะเด่นทางภาษาที่เป็นตัวบ่งชี้คุณลักษณะของงานลีลาภาษาการเมืองของไทย และตีความความอำนาจทางสังคมของภาษาการเมืองจากคุณลักษณะทางภาษา เก็บข้อมูลจากภาษาที่นักการเมืองไทยใช้สื่อสารในสถานการณ์ต่าง ๆ ในฐานะและบทบาทของนักการเมือง หรือเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินกิจกรรมทางการเมือง เช่น การกล่าวสุนทรพจน์ทางการเมือง การแถลงการณ์ทางการเมือง การปราศรัยทางการเมือง

2.2.2.2 กฎหมาย กล่าวคือ งานวิจัยเก็บข้อมูลจากกฎหมาย ปรากฏจำนวน 1 ฉบับ ได้แก่ งานวิจัย เรื่อง “การวิเคราะห์งานลีลาภาษากฎหมายไทย” โดย สรบุศย์ รุ่งโรจน์สุวรรณ นัทธชนัน นารถประทาน และอมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2558) ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ลักษณะทางภาษาที่โดดเด่นในภาษากฎหมายของไทย และเชื่อมโยงลักษณะทางภาษาเข้ากับคุณลักษณะของภาษากฎหมายไทย เก็บข้อมูลจากตัวบทกฎหมาย และคำพิพากษาของศาล ซึ่งมีการจัดบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร

2.2.2.3 ผลงานวิชาการ กล่าวคือ งานวิจัยเก็บข้อมูลจากผลงานวิชาการ เช่น บทความวิชาการ วิทยานิพนธ์ ปรากฏจำนวน 1 ฉบับ ได้แก่ งานวิจัย เรื่อง “การวิเคราะห์งานลีลาภาษาวิชาการไทย” โดย อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และสุธาสินี ปิยพสุนทรา (2558) ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ลักษณะเด่นทางภาษาที่เป็นตัวบ่งชี้คุณลักษณะของงานลีลาภาษาวิชาการของไทย และตีความความอำนาจทางสังคมของภาษาวิชาการจากคุณลักษณะทางภาษา เก็บข้อมูลจากงานเขียนที่ใช้ภาษาวิชาการที่ตีพิมพ์เผยแพร่ไม่เกิน 10 ปีย้อนหลัง ซึ่งครอบคลุมสาขาวิชาต่าง ๆ ด้านวิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์

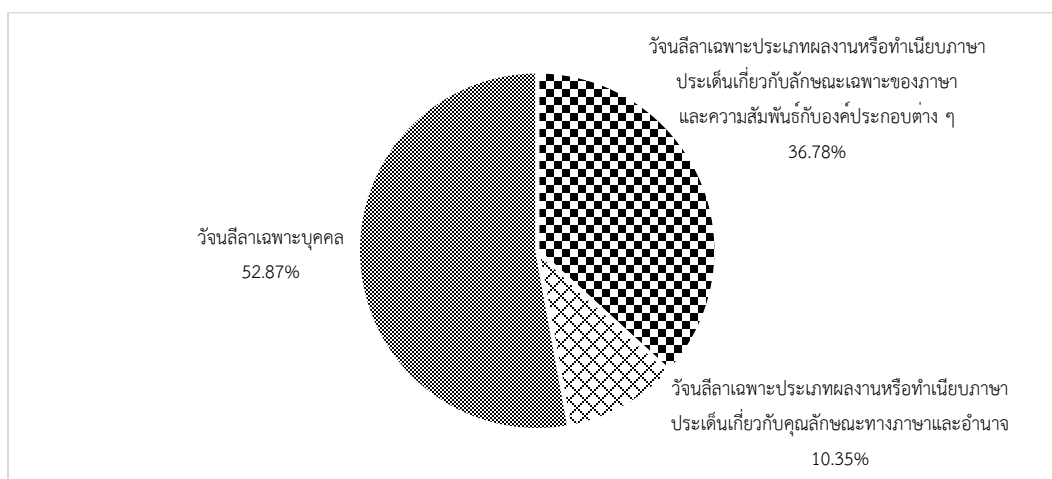
2.2.2.4 คำทำนาย กล่าวคือ งานวิจัยเก็บข้อมูลจากคำทำนายในสื่อออนไลน์ ปรากฏจำนวน 1 ฉบับ ได้แก่ งานวิจัย เรื่อง “งานลีลาในวรรณกรรมทำนายภาษาไทย” โดย ชุตติล ेमดิษฐ์ (2564) ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์คุณลักษณะทางภาษาในวรรณกรรมทำนายภาษาไทย และตีความอำนาจของภาษาที่สะท้อนจากคุณลักษณะทางภาษา เก็บข้อมูลวรรณกรรมทำนายรายปี จำนวน 6 ข้อมูล และเก็บข้อมูลวรรณกรรมทำนายรายวัน จำนวน 312 ข้อมูล จากหนังสือพิมพ์ออนไลน์ นิตยสารออนไลน์ และเว็บไซต์ทำนายดวง

2.2.2.5 การแพทย์พื้นบ้าน กล่าวคือ งานวิจัยเก็บข้อมูลจากสถานการณ์สื่อสารการรักษาโรคของหมอสมุนไพรพื้นบ้าน ปรากฏจำนวน 1 ฉบับ ได้แก่ บทความ เรื่อง “คุณลักษณะทางภาษาของหมอสมุนไพรพื้นบ้านอีสาน” โดย กมลมาลย์ คำแสน และธนาพันธ์ ตรงดี (2561) ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์คุณลักษณะทางภาษาที่แสดงอำนาจของหมอสมุนไพรพื้นบ้านไทยอีสานในจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน จำนวน 6 คน โดยมีสถานการณ์สื่อสารการรักษาโรค จำนวน 60 สถานการณ์

2.2.2.6 สื่อสารมวลชน กล่าวคือ งานวิจัยเก็บข้อมูลจากแหล่งข้อมูลประเภทสื่อสารมวลชน เช่น การรายงานข่าว โฆษณา ปรากฏจำนวน 1 ฉบับ ได้แก่ งานวิจัย เรื่อง “การวิเคราะห์วาทศิลป์ภาษาสื่อไทย” โดย กิตติมา อินทรมพรรย์ บันนดา เลอเลิศยุติธรรม และอมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2558) ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ลักษณะเด่นทางภาษาที่เป็นตัวบ่งชี้คุณลักษณะของวาทศิลป์ภาษาสื่อของไทย และตีความความอำนาจทางสังคมของภาษาสื่อจากคุณลักษณะทางภาษา เก็บทั้งภาษาพูดและภาษาเขียน โดยเก็บข้อมูลภาษาพูดจากการรายงานข่าวและโฆษณา ทั้งในโทรทัศน์และในวิทยุ และเก็บข้อมูลภาษาเขียนจากการรายงานข่าวในหนังสือพิมพ์ และโฆษณาในหนังสือพิมพ์ นิตยสาร และอินเทอร์เน็ต

ส่วนที่ 2: ข้อสังเกตลักษณะการศึกษาวาทศิลป์ในภาษาไทย

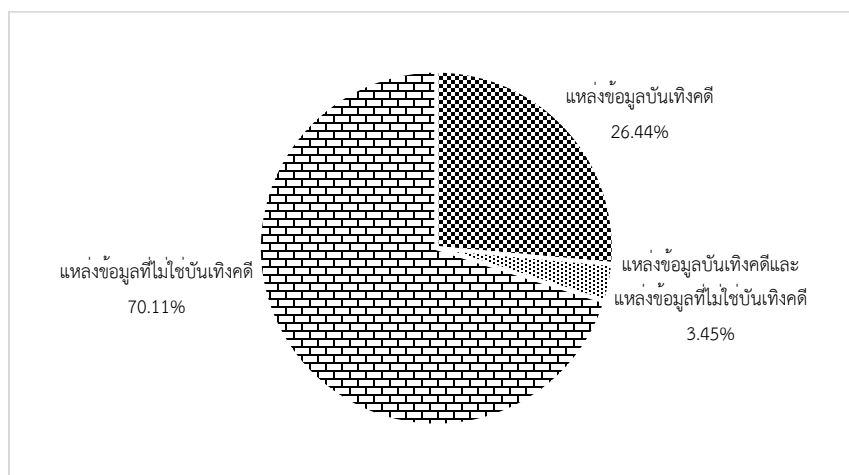
เมื่อพิจารณางานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับวาทศิลป์ในช่วง พ.ศ. 2531 ถึง พ.ศ. 2565 จำนวน 87 ฉบับแล้ว สามารถจำแนกลักษณะของการศึกษาวาทศิลป์ในภาษาไทยได้เป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มงานวิจัยที่ศึกษาวาทศิลป์เฉพาะบุคคล และกลุ่มงานวิจัยที่ศึกษาวาทศิลป์เฉพาะประเภทผลงานหรือทำเนียบภาษา ซึ่งสามารถจำแนกประเภทย่อยได้ 2 ลักษณะ คือ กลุ่มงานวิจัยที่ศึกษาในประเด็นเกี่ยวกับลักษณะเฉพาะของภาษาและความสัมพันธ์กับองค์ประกอบต่าง ๆ และกลุ่มงานวิจัยที่ศึกษาในประเด็นเกี่ยวกับคุณลักษณะทางภาษาและอำนาจ ทั้งนี้ สามารถแสดงสัดส่วนของลักษณะการศึกษาวาทศิลป์ในภาษาไทยได้ดังแผนภูมิ 1

แผนภูมิ 1 ลักษณะของการศึกษาวาทศิลป์ในภาษาไทย

แผนภูมิ 1 ข้างต้นแสดงให้เห็นสัดส่วนของลักษณะการศึกษาวรรณคดีในภาษาไทยว่า กลุ่มงานวิจัยที่ศึกษาวรรณคดีเฉพาะบุคคล ซึ่งปรากฏจำนวน 46 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 52.87 ปรากฏมากที่สุด ลำดับต่อมา คือ กลุ่มงานวิจัยที่ศึกษาวรรณคดีเฉพาะประเภทผลงานหรือทำเนียบภาษาในประเด็นเกี่ยวกับลักษณะเฉพาะของภาษาและความสัมพันธ์กับองค์ประกอบต่าง ๆ ซึ่งปรากฏจำนวน 32 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 36.78 และกลุ่มงานวิจัยที่ปรากฏน้อยที่สุด คือ กลุ่มงานวิจัยที่ศึกษาวรรณคดีเฉพาะประเภทผลงานหรือทำเนียบภาษาในประเด็นเกี่ยวกับคุณลักษณะทางภาษาและอำนาจ ซึ่งปรากฏจำนวน 9 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 10.35

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาแหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาวรรณคดีในภาษาไทยแล้ว สามารถจำแนกได้ 3 กลุ่ม ได้แก่ แหล่งข้อมูลที่เป็นบันเทิงคดี แหล่งข้อมูลที่ไม่ใช่บันเทิงคดี และแหล่งข้อมูลที่เป็นบันเทิงคดีและไม่ใช่บันเทิงคดี ทั้งนี้ สามารถแสดงสัดส่วนของแหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาวรรณคดีในภาษาไทยได้ดังแผนภูมิ 2

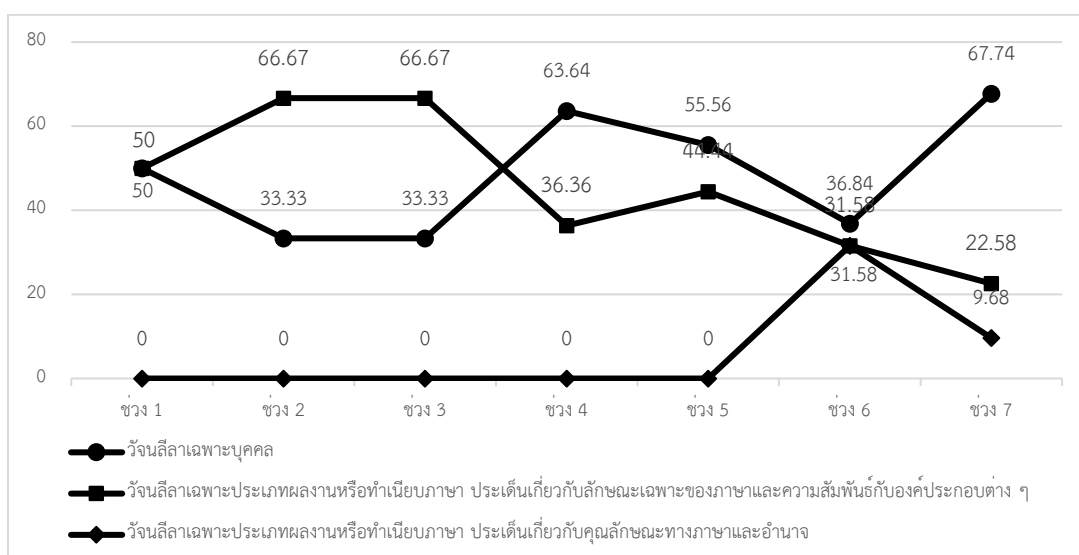
แผนภูมิ 2 แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาวรรณคดีในภาษาไทย

แผนภูมิ 2 ข้างต้นแสดงให้เห็นสัดส่วนของแหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาวรรณคดีในภาษาไทยว่า แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาวรรณคดีในภาษาไทยส่วนใหญ่เป็นแหล่งข้อมูลที่ไม่ใช่บันเทิงคดี ซึ่งปรากฏจำนวน 61 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 70.11 ปรากฏมากที่สุด ลำดับต่อมา คือ แหล่งข้อมูลบันเทิงคดี ซึ่งปรากฏจำนวน 23 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 26.44 และแหล่งข้อมูลที่ปรากฏน้อยที่สุด คือ แหล่งข้อมูลบันเทิงคดีและแหล่งข้อมูลที่ไม่ใช่บันเทิงคดี ซึ่งปรากฏจำนวน 3 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 3.45

เมื่อพิจารณาแผนภูมิ 1 และแผนภูมิ 2 แล้ว งานวิจัยที่ศึกษาวรรณคดีในภาษาไทยนิยมศึกษาวรรณคดีเฉพาะบุคคล อาจเป็นเพราะการเก็บข้อมูลจากแหล่งข้อมูลเฉพาะบุคคลดำเนินการได้ง่าย และไม่กระจัดกระจาย รวมถึงสามารถวิเคราะห์ได้ชัดเจน ในขณะที่งานวิจัยที่ศึกษาวรรณคดีเฉพาะประเภทผลงานหรือทำเนียบภาษาในประเด็นเกี่ยวกับคุณลักษณะทางภาษาและอำนาจปรากฏน้อยที่สุด อาจเป็นเพราะงานวิจัยที่ศึกษาในประเด็นเกี่ยวกับคุณลักษณะทางภาษาและอำนาจเป็นประเด็นใหม่ หรือแนวคิดด้านคุณลักษณะทางวรรณคดีเป็นแนวคิดที่

ค่อนข้างใหม่ ซึ่งเกิดขึ้นในช่วงเวลาระยะหลัง คือ เมื่อปี พ.ศ. 2558 ในอนาคตอาจปรากฏงานวิจัยที่ศึกษาในประเด็นเกี่ยวกับคุณลักษณะทางภาษาและอำนาจเพิ่มมากขึ้น หากพิจารณาในด้านแหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา วังนลลในภาษาไทย ส่วนใหญ่นิยมศึกษาจากแหล่งข้อมูลที่ไม่ใช่บันทึกคดี อาจเป็นเพราะเป็นแหล่งข้อมูลที่มีความหลากหลาย และมีลักษณะเฉพาะที่ชัดเจน

อนึ่ง เมื่อแบ่งช่วงเวลาของการศึกษา วังนลลในภาษาไทยในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2531 ถึงปี พ.ศ. 2565 ออกเป็นช่วงละ 5 ปี เพื่อพิจารณาทิศทางหรือแนวโน้มของงานวิจัยที่ศึกษา วังนลลในภาษาไทย จะสามารถแบ่งได้ทั้งหมด 7 ช่วง ได้แก่ ช่วงที่ 1 ปี พ.ศ. 2531 ถึงปี พ.ศ. 2535 ช่วงที่ 2 ปี พ.ศ. 2536 ถึงปี พ.ศ. 2540 ช่วงที่ 3 ปี พ.ศ. 2541 ถึงปี พ.ศ. 2545 ช่วงที่ 4 ปี พ.ศ. 2546 ถึงปี พ.ศ. 2550 ช่วงที่ 5 ปี พ.ศ. 2551 ถึงปี พ.ศ. 2555 ช่วงที่ 6 ปี พ.ศ. 2556 ถึงปี พ.ศ. 2560 และช่วงที่ 7 ปี พ.ศ. 2561 ถึงปี พ.ศ. 2565 ทั้งนี้ สามารถแสดงทิศทางหรือแนวโน้มของงานวิจัยที่ศึกษา วังนลลในภาษาไทยได้ดังแผนภูมิ 3

แผนภูมิ 3 ทิศทางหรือแนวโน้มของงานวิจัยที่ศึกษา วังนลลในภาษาไทย

แผนภูมิ 3 แสดงให้เห็นทิศทางหรือแนวโน้มของงานวิจัยที่ศึกษา วังนลลในภาษาไทยว่า กลุ่มงานวิจัยที่ศึกษา วังนลลเฉพาะประเภทผลงานหรือทำเนียบภาษาในประเด็นเกี่ยวกับลักษณะเฉพาะของภาษาและความสัมพันธ์กับองค์ประกอบต่าง ๆ ค่อนข้างได้รับความนิยมอย่างมากในช่วงที่ 2 ปี พ.ศ. 2536 ถึงปี พ.ศ. 2540 และช่วงที่ 3 ปี พ.ศ. 2541 ถึงปี พ.ศ. 2545 แล้วได้รับความนิยมน้อยในช่วงระยะต่อมา ในขณะที่กลุ่มงานวิจัยที่ศึกษา วังนลลเฉพาะบุคคลค่อนข้างได้รับความนิยมค่อนข้างน้อยในช่วงระยะแรก คือ ในช่วงที่ 2 ปี พ.ศ. 2536 ถึงปี พ.ศ. 2540 และช่วงที่ 3 ปี พ.ศ. 2541 ถึงปี พ.ศ. 2545 แล้วค่อย ๆ ได้รับความนิยมมากยิ่งขึ้นในช่วงระยะเวลามา ส่วนกลุ่มงานวิจัยที่ศึกษา วังนลลเฉพาะประเภทผลงานหรือทำเนียบภาษาในประเด็นเกี่ยวกับคุณลักษณะ

ทางภาษาและอำนาจนั้น เกิดขึ้นในช่วงที่ 6 ปี พ.ศ. 2556 ถึงปี พ.ศ. 2560 ซึ่งเป็นประเด็นที่ค่อนข้างใหม่ และเป็นช่วงระยะหลัง จึงปรากฏปริมาณงานวิจัยที่ค่อนข้างน้อย

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

เมื่อพิจารณางานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับวัจนลีลาในช่วง พ.ศ. 2531 ถึง พ.ศ. 2565 จำนวน 87 ฉบับ ในด้านลักษณะการศึกษา แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา และทิศทางหรือแนวโน้มของการศึกษาแล้ว พบว่า ด้านลักษณะของการศึกษาวัจนลีลาในภาษาไทย สามารถจำแนกได้ 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มงานวิจัยที่ศึกษาวัจนลีลาเฉพาะบุคคล ซึ่งปรากฏปริมาณมากที่สุด และกลุ่มงานวิจัยที่ศึกษาวัจนลีลาเฉพาะประเภทผลงานหรือทำเนียบภาษา ซึ่งจำแนกประเภทย่อยได้อีก 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มงานวิจัยที่ศึกษาในประเด็นเกี่ยวกับลักษณะเฉพาะของภาษาและความสัมพันธ์กับองค์ประกอบต่าง ๆ และกลุ่มงานวิจัยที่ศึกษาในประเด็นเกี่ยวกับคุณลักษณะทางภาษาและอำนาจ โดยกลุ่มงานวิจัยที่ศึกษาในประเด็นเกี่ยวกับคุณลักษณะทางภาษาและอำนาจปรากฏปริมาณน้อยที่สุด อาจเพราะเป็นประเด็นที่ค่อนข้างใหม่ เริ่มเกิดขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2558 ซึ่งเป็นระยะหลัง ด้านแหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาสามารถจำแนกได้ 3 กลุ่ม ได้แก่ แหล่งข้อมูลที่เป็นบันทึกคดี แหล่งข้อมูลที่ไม่ใช่บันทึกคดี และแหล่งข้อมูลบันทึกคดีและแหล่งข้อมูลที่ไม่ใช่บันทึกคดี โดยแหล่งข้อมูลที่ไม่ใช่บันทึกคดีปรากฏมากที่สุด

ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับข้อค้นพบของวรางคณา สุพรรณชนะบุรี (2565) ที่ว่ามีการศึกษาวัจนลีลาเชิงทฤษฎีในแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เช่น กวีนิพนธ์ เพลง วรรณกรรม ข่าว ประมวลกฎหมาย เป็นต้น และมีการศึกษาเชิงประยุกต์ เช่น การแปรของเสียงพูด ได้แก่ พยัญชนะต้น พยัญชนะท้าย พยัญชนะควบกล้ำ และสระ แต่เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับผลการวิจัยนี้ มีความแตกต่างในแง่ของการจัดกลุ่มงานวิจัย กล่าวคือ วรางคณา สุพรรณชนะบุรี (2565) จัดกลุ่มย่อยงานวิจัยตามระดับความเป็นทางการของวัจนลีลาที่พบในวิทยานิพนธ์ ได้แก่ การศึกษาวัจนลีลาแบบตายตัว การศึกษาวัจนลีลาแบบเป็นทางการ และการศึกษาวัจนลีลาแบบหยาบหรือ จากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ แต่ในงานวิจัยนี้จัดกลุ่มการศึกษาวัจนลีลาตามลักษณะการศึกษา แล้วจัดกลุ่มย่อยการศึกษาวิจัยตามแหล่งข้อมูลต่าง ๆ การจัดกลุ่มย่อยดังกล่าวจะช่วยให้ผู้สนใจศึกษาวิจัยเกี่ยวกับวัจนลีลาในอนาคตมีแนวทางพิจารณาเลือกแหล่งข้อมูลเพื่อศึกษาวัจนลีลา ยกตัวอย่างเช่น ยังมีงานวิจัยที่ศึกษาวัจนลีลาในทำเนียบภาษาวิชาการในรูปแบบงานวิจัยหรือตำราอยู่จำนวนไม่มาก รวมถึงยังไม่ปรากฏงานวิจัยเกี่ยวกับวัจนลีลาในศาสตร์เฉพาะทาง เช่น อายุรเวชศาสตร์ รั้งสิวิทยา วิศวกรรมโยธา สังคมวิทยา เป็นต้น ซึ่งน่าจะมีการศึกษาต่อไปในอนาคต นอกจากนั้นงานวิจัยนี้มีขอบเขตการศึกษาที่กว้างขึ้นกว่างานวิจัยของวรางคณา สุพรรณชนะบุรี (2565) เพราะเก็บจากงานวิจัยทุกรูปแบบ จึงทำให้เห็นว่า นอกจากการศึกษาวัจนลีลาผ่านการแปรของเสียงแล้ว ยังมีงานวิจัยที่ศึกษาจากหน่วยภาษาอื่น ๆ นอกเหนือจากเสียงพูด เช่น คำหรือโครงสร้างประโยคเฉพาะต่าง ๆ ที่ปรากฏในทำเนียบภาษาเฉพาะอย่างใดอย่างหนึ่ง ผู้สนใจศึกษาวิจัยเกี่ยวกับวัจนลีลาในอนาคต ทั้งกลุ่มนิสิตนักศึกษาและบุคลากรสายวิชาการสามารถจะหยิบยกโครงสร้างหนึ่ง ๆ มาใช้เป็นขอบเขตของการศึกษาวิจัยได้เช่นกัน

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาแบ่งช่วงเวลาของการศึกษาวิจัยในภาษาไทยในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2531 ถึง ปี พ.ศ. 2565 ออกเป็นช่วงละ 5 ปี เพื่อพิจารณาทิศทางหรือแนวโน้มของงานวิจัยที่ศึกษาวิจัยในภาษาไทยแล้ว สามารถแบ่งช่วงเวลาของการศึกษาวิจัยในภาษาไทยได้ทั้งหมด 7 ช่วง พบว่า กลุ่มงานวิจัยที่ศึกษาวิจัยในภาษาไทยเฉพาะประเภทผลงานหรือทำเนียบภาษาในประเด็นเกี่ยวกับลักษณะเฉพาะของภาษาและความสัมพันธ์กับองค์ประกอบต่าง ๆ ได้รับความนิยมน้อยลงในช่วงระยะเวลาหลัง ในขณะที่กลุ่มงานวิจัยที่ศึกษาวิจัยในภาษาไทยเฉพาะบุคคล ซึ่งค่อนข้างได้รับความนิยมน้อยในช่วงแรก กลับค่อย ๆ ได้รับความนิยมมากขึ้นในช่วงเวลาต่อมา ส่วนกลุ่มงานวิจัยที่ศึกษาวิจัยในภาษาไทยเฉพาะประเภทผลงานหรือทำเนียบภาษาในประเด็นเกี่ยวกับคุณลักษณะทางภาษาและอำนาจเกิดขึ้นในช่วงหลัง และเป็นประเด็นใหม่ที่โยงคุณลักษณะทางวิจัยลิลาไปกับคุณสมบัติของสังคม ในขณะที่คุณสมบัติของสังคมสะท้อนภาพลักษณ์และสามารถนำมาใช้ตีความมิติด้านอำนาจต่อคนในสังคม ทั้งนี้ พบข้อสังเกตจากการแบ่งช่วงการศึกษาวิจัยและแนวทางการศึกษาวิจัยในภาษาไทย คือ องค์ประกอบทางด้านภาษาเป็นประเด็นสำคัญในการศึกษาวิจัยในภาษาไทยเฉพาะประเภทผลงานและทำเนียบภาษา ทำให้เห็นลักษณะเฉพาะของภาษาตามบริบทการใช้ที่แตกต่างกัน การศึกษาวิจัยในภาษาไทยเฉพาะประเภทผลงานและทำเนียบภาษาจึงค่อนข้างไปทางการศึกษาวิจัยด้านภาษาศาสตร์ และถึงแม้ว่างานวิจัยหลายชิ้นในกลุ่มนี้เก็บจากวรรณกรรม แต่จุดเน้นอยู่ที่การทำความเข้าใจหน้าที่ของภาษา ส่วนการศึกษาวิจัยในภาษาไทยเฉพาะบุคคล มีงานวิจัยที่สนใจศึกษาหลายฉบับที่ศึกษาวิจัยด้านวรรณกรรม มุ่งเน้นที่ตัวบทวรรณกรรม การใช้ภาษาเฉพาะบุคคล การวิเคราะห์โวหารหรือภาพพจน์ ความคิดของบุคคลในเพลงหรืองานเขียนของนักเขียนที่มีชื่อเสียง อย่างไรก็ตาม มีงานวิจัยจำนวนหนึ่งที่ศึกษาวิจัยในภาษาไทยเฉพาะบุคคลที่ไม่ได้มาจากตัวบทวรรณกรรมด้วยเช่นกัน งานกลุ่มนี้จะมีการกล่าวถึงลักษณะการใช้ภาษาเฉพาะตัวของบุคคล และบางงานมีการวิเคราะห์เหตุการณ์สำคัญต่าง ๆ นอกจากนี้ ข้อสังเกตอีกประการหนึ่ง คือ การศึกษาด้านวิจัยลิลาเฉพาะบุคคลพบมากขึ้นในช่วงสุดท้าย อาจเพราะปัจจุบันสื่อมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนในยุคปัจจุบันมากขึ้น บุคคลที่อยู่ในพื้นที่ที่สื่อให้ความสำคัญจึงเป็นที่สนใจและรู้จักในวงกว้าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสื่อสังคมออนไลน์

แม้จะมีความศึกษาวิจัยในภาษาไทยที่พบในงานวิจัยนี้อยู่เป็นจำนวนมาก แต่ทว่าการศึกษาวิจัยในภาษาไทยที่บูรณาการข้ามศาสตร์ก็มีความน่าสนใจ เช่น การศึกษาวิจัยลิลาในบริบทของจิตวิทยา สังคมศาสตร์ มานุษยวิทยา และประสาทวิทยา หรืออาจมีการวิเคราะห์วิจัยลิลาพร้อมกับองค์ประกอบทางภาษาอื่น ๆ เช่น การศึกษาวิจัยลิลาพร้อมกับวัจนปฏิบัติศาสตร์ โดยมุ่งเน้นการใช้วัจนกรรม (speech acts) ความสุภาพ (politeness) และความไม่สุภาพ (impoliteness) ในภาษา การศึกษาวิจัยลิลาพร้อมกับคลังข้อมูลภาษา (corpus stylistics) หรือการศึกษาในประเด็นสื่อหลากหลายมิติ (multimodality) ภาพมีผลต่อความหมายและการตีความของข้อความอย่างไร ซึ่งในที่นี้วิจัยลิลาสามารถศึกษาได้ในตัวบทประเภทภาพยนตร์และการ์ตูนที่มีองค์ประกอบของ

ภาพมาใช้วิเคราะห์ร่วมกับถ้อยคำภาษา⁶ การศึกษาวัจนลีลาร่วมกับศาสตร์อื่น ๆ จะทำให้งานวิจัยในอนาคตมีความน่าสนใจยิ่งขึ้นและเห็นมุมมองที่เหนือไปกว่าการมุ่งวิเคราะห์เพียงแค่องค์ประกอบทางภาษา

อย่างไรก็ตาม งานวิจัยนี้มีข้อจำกัด เนื่องจากการศึกษาวิจัยด้านวัจนลีลาต่าง ๆ ที่พบยังไม่ได้มีการจัดหมวดหมู่อย่างละเอียด เนื่องจากผู้วิจัยต้องการแสดงแนวทางการศึกษากว้าง ๆ ก่อนว่ามีผู้สนใจศึกษาวัจนลีลาในภาษาไทยในลักษณะใดและจากแหล่งข้อมูลใดบ้าง รวมถึงเสนอแนวโน้มนำการทำวิจัยในช่วง 35 ปีที่ผ่านมา หากในอนาคตมีการศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับการจัดหมวดหมู่งานวิจัยตามเกณฑ์หรือจุดเน้นที่ละเอียดขึ้น เช่น เน้นศึกษาโครงสร้าง เน้นศึกษาด้านเนื้อหาหรือประเด็น เน้นศึกษาด้านหน้าที่ภาษา เน้นศึกษาด้านวิธีวิทยา น่าจะทำให้เห็นภาพของการศึกษาวัจนลีลาในภาษาไทยได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้นและช่วยให้ผู้สนใจศึกษาวิจัยเกี่ยวกับวัจนลีลาสามารถเลือกจุดเน้นหนึ่งหรือหลายจุดเน้นมาศึกษาให้ตรงกับบริบทการวิจัยของตนเองได้

⁶ งานวิจัยต่าง ๆ ที่กล่าวมานี้ รวมถึงงานวิจัยเชิงบูรณาการข้ามศาสตร์อื่น ๆ และรูปแบบของการศึกษาวัจนลีลา สามารถศึกษาเพิ่มเติมได้จากหนังสือ The Routledge Handbook of Stylistics ของ เบิร์ก (Burke, 2023)

เอกสารอ้างอิง

- กมลมาลย์ คำแสน และธนันท์ ตรงดี. (2561). คุณลักษณะทางภาษาของหมอสุมไพร์พื้นบ้านอีสาน. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี*, 7(พิเศษ), 33-46.
<https://so06.tci-thaijo.org/index.php/hsudru/article/view/180883/128366>
- กฤติกา ผลเกิด. (2546). การศึกษาวัจนลีลาของประมวลกฎหมายอาญา. [วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร] <https://sure.su.ac.th/xmlui/handle/123456789/4402>
- กะรัตเพชร คงรอด, ชูขวัญ ใจเย็นชน, ปุณยวีร์ อินทร์รักษา, ศุภรางคณา มะณีโชติ, อิทธิพันธ์ วิทยา, และ มนต์รี มีเนียม. (2557). วัจนลีลาของหนุ่มเมืองจันทน์ในหนังสือรวมบทความเรื่อง “คำถามสำคัญกว่าคำตอบ”. *วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์*, 6(1), 44-60. <http://fs.libarts.psu.ac.th/research/journal/journal-vol6-no1/4-The%20Style%20of%20Num%20Mueang%20Chan.pdf>
- กาญจนาวัฒน์ โกสิยกุล. (2545). วัจนลีลาและมายาคติของภาษาโฆษณาเครื่องสำอางในนิตยสารผู้หญิง [วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย] <https://searchlib.utcc.ac.th/cgi-bin/koha/opac-detail.pl?biblionumber=186270>
- กำพล จันทะกุล. (2550). ลีลาการเขียนและกลวิธีการนำเสนอบทวิจารณ์ภาพยนตร์ในนิตยสารภาพยนตร์. [วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ] [http://thesis.swu.ac.th/swuthesis/Tha\(M.A.\)/Kamphol_C.pdf](http://thesis.swu.ac.th/swuthesis/Tha(M.A.)/Kamphol_C.pdf)
- กิตติมา อินทร์มพรรย์, ปันนดา เลอเลิศยุติธรรม, และ อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2558). *การวิเคราะห์วัจนลีลาภาษาไทย* (รายงานการวิจัย). สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- กุหลาบ มลลิกะมาส. (2543). *วรรณคดีวิจารณ์ (พิมพ์ครั้งที่ 10)*. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- เกรียงไกร วรรณะเลาหะ. (2559). การวิเคราะห์ทางวัจนลีลาศาสตร์คลังข้อมูลในชุดรหัสคดี เรียงตามลำดับอักษรของชู กราฟตัน. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี*, 7(1), 75-102.
- ขวัญใจ บุญคุ้ม. (2559). วัจนลีลาและบทบาทหน้าที่ของเพลงลูกทุ่ง. [วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่] <http://cmruir.cmru.ac.th/handle/123456789/1646>
- เจือ สตะเวทิน. (2518). วิชาประพันธ์ศาสตร์ ว่าด้วยร้อยแก้ว ลีลาและทำนองเขียน (เฉพาะบุคคล). ใน *ชุมนุมภาษาไทยของครูสภา (บรรณาธิการ), คำบรรยายภาษาไทยชั้นสูง*, (น. 71-131). โรงพิมพ์ครูสภาลาดพร้าว.

- ชุดิชล เอมดิษฐ์. (2564). *วจนลีลาในวรรณกรรมทำนายภาษาไทย* (รายงานการวิจัย). คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ณานิศ วงศ์สุวรรณ และอุษณา อารี. (2560). การศึกษาวจนลีลาในบทบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ. *วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี*, 1(1), 1-26. <https://www.larts.rmutt.ac.th/wp-content/uploads/2017/05/การศึกษาวจนลีลาในบทบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ.pdf>
- ธเนศ เวศร์ภาดา. (2533). *ลีลาในงานร้อยแก้วของอังคาร กัลยาณพงศ์*. [วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย] <https://cuir.car.chula.ac.th/handle/123456789/74300>
- นฤมล อินทรลักษณ์. (2558). *วจนลีลาในการเสนอภาพลักษณ์สังคมเมืองในกวีนิพนธ์ของไพโรจน์ งามงาม*. [วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย] <https://cuir.car.chula.ac.th/handle/123456789/10566>
- นลินภัทร์ พัทธกษโณทัย. (2555). *ท่วงทำนองการเขียนในกฎหมายล้านนาโบราณ*. [วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่] <https://cmudc.library.cmu.ac.th/frontend/Info/item/dc:117993>
- ปรมาภรณ์ ลิ้มเลิศเสถียร. (2539). *ร้อยกรองของเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์: วจนลีลากับความคิดของกวี*. [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย] <https://cuir.car.chula.ac.th/handle/123456789/34368>
- ปณณวรรณ วาจางาม. (2548). *ลีลาภาษาในนวนิยายของ ว.วินิจฉัยกุล*. [วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์] <https://dric.nrct.go.th/index.php?/Search/SearchDetail/153687>
- เปลื้อง ณ นคร. (2542). *ภาษาวรรณนา (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. ข้าวฟาง.
- พัชรีย์ จำปา. (2539). *วจนลีลาในวรรณกรรมสำหรับเด็ก*. [วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย] <https://cuir.car.chula.ac.th/handle/123456789/29393>
- พิชญณ ศรีนวล. (2552). *วจนลีลาในเพลงของ บอย โกสิยพงษ์*. [วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่] <https://cmudc.library.cmu.ac.th/frontend/Info/item/dc:117340>
- พิมพ์ระวี เรื่องวัณกี. (2551). *การแปรทางสังคมของพยัญชนะควบกล้ำ (kw) และ (khw) ในภาษาไทยถิ่นตำบลบ้านแพรง อำเภอบ้านแพรง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา*. [วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย] <https://cuir.car.chula.ac.th/handle/123456789/28862>

- ภควดี เพียรสงวน. (2562). รูปแบบและลีลาภาษาในการเขียนบทความแสดงความคิดเห็น ชุตนางในวรรณคดี ของ จุฑารัตน์ กิตติก้องนภา ในนิตยสารกุลสตรี (ฉบับรวมเล่มปี พ.ศ. 2536). [วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม] <http://202.28.34.124/dspace/bitstream/123456789/30/1/57010180012.pdf>
- มารสี สอทิพย์. (2542). ลีลาเสียดสีในวรรณกรรมของลาว คำหอม. [วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย] <https://cuir.car.chula.ac.th/handle/123456789/67366>
- รังสรรค์ จันตะ. (2541). การใช้วัจนลีลาและอวัจนโวหารล้นนาของพระสงฆ์ภาคเหนือ (รายงานการวิจัย). กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.
- รัชดา มาอากาศ, ณรงค์กรณ รอดทรัพย์, และ อรทัย ชินอัครพงศ์. (2564). วัจนลีลาในหนังสือเข็มทิศชีวิต ตอน “แผนที่ดูจิต บริหารชีวิต สู่อิสระทางการเงินและจิตใจ 1”. วารสารวิชาการ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์, 8(1), 68-80. <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/johuru/article/view/249405/171605>
- รุ่งฤดี แผลงศร. (2548). การใช้ภาพพจน์ในงานเขียนสารคดี. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- รุ่งอรุณ ทิฆุณห์เถียร. (2550). ตำรายาพื้นบ้านล้านนา: การศึกษาท่วงทำนองการเขียน (รายงานการวิจัย). ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- รุ่งอรุณ ทิฆุณห์เถียร. (2552). ลีลาภาษาในเรื่องสั้นของวัฒน์ วรรลยางกูร (รายงานการวิจัย). ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วรางคณา สุพรรณชนะบุรี. (2565). สถานภาพองค์ความรู้การศึกษาวัจนลีลาในวิทยานิพนธ์ไทย ในรอบ 3 ทศวรรษ (พ.ศ. 2530 - 2560). วารสารศรีนครินทรวิโรฒวิจัยและพัฒนา สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 14(28), 166–173. <https://ejournals.swu.ac.th/index.php/swurd/article/view/15054>
- แวอาชีเชห์ ดาหะยี. (2546). วัจนลีลาของมังกร ห้าเล็บในคอลัมน์ “ล้นกลองรบ” ในหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ. [วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์] <https://kb.psu.ac.th/psukb/handle/2553/2762>
- สรบุศย์ รุ่งโรจน์สุวรรณ, นัทธชนัน นาถประทาน, และ อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2558). การวิเคราะห์วัจนลีลาภาษากฎหมายไทย (รายงานการวิจัย). สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

- สรบุศย์ รุ่งโรจน์สุวรรณ. (2559). วัจนลีลาในเรื่องเล่าสำหรับเด็กไทย: นัยสำคัญต่อการส่งเสริมพัฒนาการทางภาษา. *วารสารนิดาภาษาและการสื่อสาร*, 21(29), 92-109. https://lcjournal.nida.ac.th/main/public/jn_pdf/journal-violet-pastel.pdf
- สายรุ้ง จรัสดำรงนิตย์. (2534). ลีลาภาษาโฆษณาในวิทยุกระจายเสียง: การวิเคราะห์แนวภาษาศาสตร์สังคม. [วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหิดล] https://tdc.thailis.or.th/tdc/dccheck.php?Int_code=126&Reclid=7735&obj_id=10673&showmenu=no&userid=0
- สิริวรรณ นันทจันทุล. (2538). ลีลาภาษาพูดในภาษาไทย. *มนุษยศาสตร์วิชาการ*, 3(1), 39-54. <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/abc/article/view/56646/47135>
- สุจิตรา จำนงอุดม. (2556). คำซ้อนสี่หน่วย: วัจนลีลาและทัศนคติ. [วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์] <https://dric.nrct.go.th/index.php?/Search/SearchDetail/271708>
- สุธาสนี สิทธิเกสร. (2545). ภาษาพาหะสัมพันธ์ในจดหมายส่วนตัว. *วรรณวิทัศน์*, 2, 111-125. <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/VANNAVIDAS/article/view/62295/51279>
- สุนทร ค่ายอด. (2565). ท่วงทำนองการเขียนและเหตุการณ์สำคัญจากบันทึกพระครุรัตนปัญญาญาณ. *ช่วงผญา*, 16(1), 1-19. <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/khuangpaya/article/view/256622/173137>
- สุมาลี พลชุมทรัพย์. (2555). วัจนลีลาของ สุทธิพงษ์ ธรรมวุฒิ ในรายการคนค้นคน. [วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยขอนแก่น] <https://opac.kku.ac.th/Catalog/Bibltem.aspx?BibID=b00365406>
- สุวรรณรัตน์ ราชรักษ์. (2556). การแปรของสระสูงยาว (i:, ĩ:, u:) ในภาษาไทยถิ่นนครศรีธรรมราชตามตัวแปรอายุ เพศ และวัจนลีลา. [วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย] <https://cuir.car.chula.ac.th/handle/123456789/42951>
- อนงค์นาฏ นุศาสตร์เลิศ, นัฐวุฒิ ไชยเจริญ, และ อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2558). การวิเคราะห์วัจนลีลาภาษาการเมืองไทย (รายงานการวิจัย). สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และสุธาสนี ปิยพสุนทรา. (2558). การวิเคราะห์วัจนลีลาภาษาวิชาการไทย (รายงานการวิจัย). สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2548). *ภาษาศาสตร์สังคม*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2558). *บทสังเคราะห์ภาษาแห่งอำนาจ* (รายงานการวิจัย).

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

อรรถวิทย์ รอดเจริญ. (2552). สีสันภาษาในบทเพลงเทิดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช.

วารสารมนุษยศาสตร์, 16(1), 117-129. <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/abc/article/view/64234/52708>

อลิสสา เลี้ยงรินรัมย์. (2549). *สีสันภาษาในเพลงลูกทุ่งของ สลา คุณวุฒิ*. [วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต,

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์] <https://dric.nrct.go.th/Search/ShowFulltext/2/171528>

อำนาจ ปักขาสุข (2559). การแปรตามวัจนลีลาของการออกเสียงพยัญชนะท้าย (f) และ (l) ในคำยืมภาษาอังกฤษในภาษาไทย. *วรรณวิทัศน์*, 9, 92–106. <https://doi.org/10.14456/vannavidas.2009.4>

Burke, M. (2023). *The Routledge Handbook of Stylistics (2nd edition)*. Routledge.

Crystal, D., & Davy, D. (1969). *Investigating English Style*. Routledge.

Joos, M. (1962). *The Five Clocks*. Harcourt Brace.

Labov, W. A. (1972). *Sociolinguistic patterns*. University of Pennsylvania Press.

Leech, G. N., & Short, M. H. (1981). *Style in Fiction: A Linguistic Introduction to English Fictional Prose*. Longman.

Wales, K. (1989). *A dictionary of stylistics*. Longman.